

**DE S. ANTONINO MARTYRE
APAMEÆ IN SYRIA**

Seculo II vel IV.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Antoninus martyr Apameæ in Syria (S.)

BHL Number: 0573, 0576

AUCTORE J. S.

**§ I. Variæ urbes, quibus sanctus aliquis
Antoninus adscribitur hoc die aut sequenti: nec
Capuæ, nec Palentiae passus Antoninus:
Apameæ in Syria attribuendus aliquis
Antoninus, cujus cultus antiquus ostenditur.**

Sollerius in hoc Opere ad diem IV Julii dedit Commentarium prodromum, in quo disputavit de sanctis Antoninis, [Variis urbibus Antoninus aliquis assignatur: Placentinus ab aliis distinctus,] qui 2, III & XXX Septembris in variis Martyrologiis varie annuntiantur, non ut gesta illorum omnium ibidem operose discuteret, sed ut inquireret, an omnes Antonini, qui prædictis diebus variis urbibus attribuuntur, invicem sint distincti. Quippe alius Antoninus attribuebatur Apameæ in Syria, alius Apamiis in Gallia; alius Placentiæ, alius Capuæ in Italia, ac demum alius Palentiae in Hispania. Existimabant eruditi aliqui unum eumdemque esse Antoninum, qui quinque memoratis locis assignatur. Verum ostendit Sollerius S. Antoninum, qui Placentiæ colitur die IV Julii, ac in Romano Martyrologio XXX Septembris, ab aliis distinctum esse, gestaue illius S. Antonini, de quo ex professo agebat, sic examinavit, ut hactenus plura de eo disserenda non occurrant. De hoc igitur Antonino hic non agimus.

[2] Probavit præterea Sollerius Antoninum Capuæ attributum cum Aristæo, [Apamiensis Capuæ per errorem attributus:] licet ab Adone, Usuardo, ipsoque Romano Martyrologio annuntietur Capuæ, alium non esse ab Antonino, quem Apameæ in Syria attribuunt martyrologi antiquiores, quemque ibidem obiisse constat. Errorem hunc irrepsisse primo in Martyrologium Adonis, forsan amanuensium culpa, indeque derivatum in Usuardum atque in Martyrologium Romanum, ostendit num. 7 & 8 laudati Commentarii, seu tom. 2 Julii pag. 8. Confirmari id potest ex ipso Capuanæ ecclesiæ Breviario anni 1489, in quo ad 2 Septembris habentur tres lectiones de S. Antonino martyre, illarumque tale est exordium: Igitur beatissimus puer Antoninus Appamiæ oppido extitit oriundus. Michaël Monachus in Sanctuario Capuano pag. 71 fatetur hunc Antoninum Capuanum non esse; nec ullum adducere potuit monumentum Capuanæ ecclesiæ,

quo S. Antoninum ei vindicaret. Adhæret tamen auctoritati Adonis ac Martyrologii Romani, verbaque adducit Petri de Natalibus lib. 8 cap. 33, ubi Antoninum & Aristæum martyres Capuæ passos affirmat. Verum fontem erroris detexit Sollerius, ita ut plura de hisce addenda non videantur.

[3] Tertio ostendit § 4 laudatus Sollerius, nullum in Hispania quærendum Antoninum, qui passus fuerit Palentiæ hoc aut sequenti die, [Hispanis nullus etiam adscribendus Antoninus; examinanda lis de Apamiensi.] cum ipsi Hispani Antoninum, quem colunt Palentiæ, Gallum semper crediderint, priusquam ex fictitio Chronico pseudo-Dextri, non modo S. Antoninum Hispaniæ asserere, sed etiam urbem Pamiam in Hispania confingere ausi sunt quidam, jam satis refutati a Sollerio, & fusius a Nicolao Antonio in Opere hactenus inedito, cujus habemus apographum. Restant ergo solum Antoninus Apamiensis Syrus, atque Antoninus Apamiensis Gallus, de quibus multa quidem disputavit Sollerius § 1 & 3, sic tamen, ut controversiam magis examinandam ad hunc locum remiserit. Porro post Sollerium de Antonino Apamiensi uno aut gemino disputarunt eruditi Benedictini, qui nuper Gallice ediderunt Historiam Occitaniæ, tom. 1 laudati Operis a pag 621, partimque hi assentiuntur Sollerio, partim ab eo recedentes, aliam insinuant opinionem, aliamque tractant controversiam, quam nullibi hactenus repereram. Hac de causa, ut controversia magis elucidetur, breviter exponam, quid sufficienter probatum videatur, quidque etiamnum supersit dubium.

[4] [S. Antoninus, qui in Hieronymianis aliisque antiquis Fastis annuntiatur,] Primo certum est, Sanctum aliquem Antoninum martyrem passum esse Apameæ, aut potius in ditone Apamiensi in Syria. Annuntiatur hic in multis Apographis Hieronymianis die III Septembris, cui eundem etiam innexuit Wandelbertus. Idem sic commemoratur ab Adone, Usuardo, Notkero, & a Romano parvo hisce antiquiore, sed die 2 Septembris, & his verbis: Apud Apamiam, Antonini martyris. Omnia hæc latius videri possunt apud Sollerium § 1. Addo pauca ex Antiquissimis Martyrologiis, quæ deinde edidit Edmundus Martene tom. 3 Thesauri anecdotorum a Col. Primum ibidem nudum Antonini nomen memorat die III Septembris. Secundum vero Antonii nomen habet die 2 ejusdem mensis. Quod sequitur Corbeiense die III sic habet: Natalis SS. Antoni pueri, Aristi episcopi. Subduntur Fragmentum Martyrologii Turonensis, & mox Kalendarium Corbeiense, in quibus Antoninus non legitur. Verum ultimum Kalendarium, ex Ms. monasterii Lyrensis editum, die III Septembris habet: Sancti Antonini

martyris. Laudatus Martenius alia Martyrologia & Kalendaria antiqua edidit tom. 6 Collectionis amplissimæ, ubi col. 675 Kalendarium monasterii Stabulensis sic habet ad diem III Septembris: S. Antonini martyr. Consentit col. 682 Kalendarium Verdinense. Demum Martyrologium Autissiodorense ibidem col. 719 cum Usuardo aliisque ad 2 Septembris: Apud Apamiam S. Antonini martyr; & ad diem sequentem: Apud Capuam natale SS. martyrum Antonini pueri & Aristei episcopi. Jam vero illud notandum occurrit in hisce Martyrologiis, quod nullum eorum, excepto ultimo, hisce diebus duos Antoninos referat, aut Antoninum simul & Antonium. Hinc enim magis verisimile fit, quod jam pridem observavit Sollerius, quodque ei assentiuntur laudati Benedictini in Historia Occitaniæ tom. 1, nota 32, num. 1, non nisi unum Antoninum Syrum memorari in apographis Hieronymianis die secunda & tertia Septembris, etiamsi in aliquibus geminetur sub nomine Antonii & Antonini die 2, & tertia rursum Antonini nomen repetatur in aliis quibusdam.

[5] Syrum autem esse Antoninum, qui diebus istis annuntiatur, [certo est Apamiensis Syrus,] ex variis evincitur tam certo, ut de eo dubitandum non videatur. Primo in variis Martyrologiis, inter quæ est Martyrologium Rabani, Syria provincia exprimitur. Deinde Gallicæ Apamiæ designari non potuerunt in antiquis Martyrologiis Hieronymianis, ac ne quidem in Romano parvo, Adone, Usuardo, Notkero, cum scripta sint, antequam urbs illa exstaret, aut certe nomine illo innotesceret. Apamiam vel Pamiam Galliæ antiquis geographis ignotam fuisse, jam dixerat Sollerius num. 21. Attamen laudati mox Benedictini id dilucide magis, magisque asseveranter, docent hoc modo: Ad hanc probationem (de uno Antonino Syro in antiquis Martyrologiis annuntiato) adjungere possumus, quod nomen Apamiarum Gallicarum (Pamiers) ignotum sit in Galliis ante seculum XII, quodque nullum nobis sit monumentum, quod hujus urbis mentionem facit ante istud tempus. Sane abbatia S. Antonini Apamiensis, quæ nunc est ecclesia cathedralis, olim dicebatur Fredelacensis (de Fredelas) non Appamiensis: quod nomen certo inditum est a castro, quod comites Fuxienses curarunt extrui initio seculi XII, aut sub finem præcedentis, quodque nominaverunt **Castrum Apamiæ**, ut mox dicemus. Ex hisce colligitur, omnes martyrologos, qui S. Antoninum martyrem annuntiant Apamiæ in Galliis, posteriores esse seculo XI. Atque hinc ulterius consequitur, in Adone, Usuardo, Notkero, aliisque relatis, intelligendum esse Antoninum Apamiensem in Syria.

[6] Cultum autem fuisse S. Antoninum martyrem Apameæ in Syria jam seculo VI, [de cujus cultu

constat a seculo VI.] & verosimiliter multo citius, habemus ex Libello per monachos Apamienses oblato episcopis secundæ Syriæ, in quo hæc leguntur verba: Quanta vero & qualia differenter in venerabili domo victoris martyris Antonini perpetrata sint, quæ natura ratione prædita sine lacrymis enarrabit? Ita enim in consuetudinem venerat interficiendi monachos, ... ut per sequaces suos, quos inique conducebat, interfecerit venerabiles orthodoxos monachos, qui ibidem in honorem peragendæ celebritatis congregabantur. Accusantur Severus hæreticus & Petrus Apamiensis episcopus, qui huc non spectant. Verum ecclesia S. Antonini, quæ hic memoratur, docet, Sanctum ab initio seculi VI, aut citius, venerationi fuisse fidelibus, cum instrumentum hoc non modo lectum sit in concilio Constantinopolitano sub Menna anno 536, ut videri potest apud Labbeum tom. 5 col. 243; sed diu ante oblatum sit episcopis Syriæ, quemadmodum narrat Baronius ad annum 518 num. 48 & 49. Hinc Tillemontius tom. 4, nota 15 in Dionysium Parisiensem hanc ecclesiam anno 515 exstitisse, Sanctique festivitatem in ea celebratam, recte affirmat. At quanto tempore jam tunc exstisset, plane est incertum.

[7] [Elogium ex Menologio Sirleti,] Æque ignoramus, an festivitas S. Antonini Syri olim celebrata fuerit in ecclesia Orientali 2 aut III die Septembris, sicut memoria ejus annuntiatur in Hieronymianis Apographis, aliisque Martyrologiis relatis. Quippe in Fastis Græcis idem Sanctus nunc reperitur die IX Novembris. Accipe elogium ex Menologio Sirletiano ad dictum diem: Eodem die commemoratio sancti martyris Antonii ex regione Syriæ, qui cum esset cæsor lapidum, & videret gentiles in idolorum templo immolantes, a vana superstitione illos dehortabatur: postea vero ingressus in eorum templum, idola ipsa contrivit. Quare detentus & graviter verberatus, dimissusque abiit in Apamiam Syriæ, ibique a sancto episcopo obtinuit, ut liceret ei templum ædificare sub nomine sanctæ Trinitatis: quod cum cœpisset, & indigenæ cognovissent, nocte irruentes ensibus membratim illum conciderunt. Hisce ad eundem diem satis consentiunt Menæa Græca, ac Menologium Basilii imperatoris jussu editum, & non nisi pauca addunt. Sanctus in Menæis vocatur Antonius, in Menologio Antoninus.

[8] [idem uberius ex Basiliano; versiculi Menæorum.] Menologium autem ex interpretatione Arcudii & editione Ughelli in Anecdotis pag. 290 sic habet: Antoninus genere Syrus lapicidinam faciebat. Hic cum gentiles in fanum quoddam ingressos, diis operam dare vidisset, auctor illis erat, ut superstitiosam idolorum culturam relinquerent. Sed

cum nihil dicendo efficeret, in solitaria loca profectus, nactusque hominem anachoritam Deo servientem, Theotimum nomine (in Menæis Timotheum) biennium apud eum fuit. Hujus postea precibus fretus, atque in patriam ad idem templum, quod variis dæmonum præstigiis transversam mortalium mentem agebat, reversus, offendit, qui festum dæmoniis diem agitarent; ingressusque templum, idola comminuit. Quamobrem correptus gravissime cæditur. Deinde dimissus Apameam Syriæ concessit, cumque a sanctissimo ejusdem urbis episcopo impetrasset, ut sanctæ Trinitati templum conderet, jactaque jam essent illius fundamenta, indigenæ hominem aggressi membratim concidere: cujus spiritus Deo se conjunxit. Consonant Menæa, ut dixi, quoad rem: & duo ibi adduntur versiculi, quorum interpretationem Latinam subjungam.

Ἀντώνιον κτείνουσι τὸν θεῖον ξύλοις,

Οἱ τὸ ξύλον τιμοῦντες ὡς θεὸν πλάνοι.

Divinum lignis occidunt Antonium,

Lignum ut Deum colentes impostores.

Verum carmina hæc non congruunt elogio, in quo gladiis dicitur concisus, & quidem membratim, nisi forsitan fustibus Sanctum occiderint, & gladiis sævierint in corpus inanime. Hactenus de S. Antonino Syro. Nunc videndum, an alius sit in Gallia Antoninus, cujus veneratio celebris est apud Apamienses Gallos.

§ II. Cultus sancti Antonini in variis Galliæ locis.

[Seculo IX exstitit monasterium S. Antonini in Rutenis;] **Quamvis** martyrologi antiqui annuntient S. Antoninum in Syria, ut ostendimus, certum tamen & indubitatum est, sanctum aliquem Antonium aut Antoninum saltem a seculo IX in Gallia fuisse cultum. Quippe in Notitia de monasteriis, quæ regi Francorum militiam, dona, vel solas orationes debent, scripta in conventu Aquisgranensi anno 817, imperante Ludovico Pio, inter alia recensetur in Aquitania monasterium S. Antonii. Baluzius autem, qui hanc Notitiam edidit tom. 1 Capitularium a col. 589, in notis tom. 2 Col. bservat sequentia: Legendum **Antonini**. In membrana Conigonensi supra laudata mentio est monasterii, " ubi caput Antonini martyris cum parte corporis requiescit in valle, quæ vocitatur **Nobilense**, ubi congregatio clericorum præesse videtur". Agitur illic de monasterio sancti Antonini in diœcesi Ruthenensi, in quo ejusdem Martyris venerabile caput summo honore repositum, signis & miraculis longe lateque celebrari reperi in veterrimis memoriis illius monasterii. Fuit autem illo tempore monasterium clericorum sive canonicorum; extatque bulla Urbani II pro Canonica sancti Antonini. Idem scriptor col. 1434 ex archivio

monasterii S. Antonini Ruthenensis recitat monumentum antiquum sub hoc titulo: Vetus narratio de origine & privilegiis monasterii sancti Antonini in diœcesi Ruthenensi, in quo referuntur varia a Pipino rege, Carolo Magno, ac Ludovico Pio concessa laudato monasterio.

[10] Accipe ea, quæ præcipue ad propositum nostrum conducunt, [imo etiam seculo VIII jam ibi fuisse dicitur caput Sancti,] etiamsi forte mendosa sint: Talique desiderio æstuans (Pipinus rex) ad beati martyris sancti Antonini locum ob suorum suffragia ministrorum persumme venerandum, quia ejusdem Martyris venerabile caput, ibidem summo honore repositum, signis & miraculis longe lateque, dum pius rex advenerit, & tanta Martyris præconia perpensus fuerit solerter, .. ob honorem & reverentiam beati martyris Antonini, ... abbatiam, quæ cognomento dicitur sancti Audardi *, beati Antonini capiti & altari, quod in Dei honore & gloria requiescit, & clericis præsentibus & futuris inibi degentibus perpetuo dedit dono &c. Additur deinde idem fuisse firmatum a Carolo Magno & Ludovico Pio, atque aliud ejusdem Ludovici privilegium subnectitur. Laudati scriptores Historiæ Occitaniæ inter probationes col. 23 alteram Pipini donationem adducunt factam ecclesiæ sancti Antonini martyris, quæ est sita in valle, quæ dicitur Nobilis, ubi terminus esse dignoscitur in pago Rutinico, in qua dicitur adfuisse Justinus episcopus morbo regio percussus, qui prostratus coram altare, ubi caput S. Antonini custodiebatur gloriosissimi martyris, subito divina protectione munitus, & ejus interventu liberatus est. Et inferius: Omnes (præsentes) una voce censuere nec non acclamavere cum maxima turba populorum, qui ibi aderant, dignum esse augmentari casam Dei ob amorem & reverentiam beati Antonini martyris, qui defensor & protector semper exstitit regi, & omni exercitui suo. Ad quorum acclamationem Pipinus rex serenissimus adquevit augmentari casam Dei regalibus donationibus. Itaque cum suis consultus magnatibus, monasterium sancti Petri apostoli, quod dicitur Mormacus, quod est situm in pago Catucirno * super fluvio Avarionis, in proprium tradidit beati Antonini martyris capiti & altari, in quo Dei honore & benedictione quiescit, & abbati Fedancio venerabili viro, & monachis & clericis inibi degentibus præsentibus & futuris &c.

[11] [at instrumenta hæc posteriora authentica non sunt,] Hæc monumenta omnino probarent cultum S. Antonini viguisse seculo VIII, modo talia forent, ut de earum auctoritate nullum esset dubium. Verum laudati scriptores Historiæ Occitaniæ tom. 1 pag. 622 contendunt, hisce monumentis, quæ perperam nominant chartas Pipini aut Pipino attributas, propter interpolationes, anachronismos, & facta veræ

historiæ contraria, probari non posse, reliquias S. Antonini seculo VIII servatas fuisse in dicta abbazia. Attamen non satis perspicio, cur adeo omnem illis monumentis auctoritatem abrogare debeamus, ut ne quidem crederemus ea, quæ aliunde admodum verisimilia sunt. Certe verisimile est abbatiam S. Antonini, quæ exstabat tempore Ludovici Pii, eo imperatore antiquiorem esse, & non aliunde S. Antonini nomen eidem fuisse datum, quam quia ejus reliquiæ ibidem servabantur. Itaque libenter quidem fateor monumenta illa haberi non posse tamquam authenticas Pipini chartas, cum Baluzianum scriptum fuerit tempore Ludovici Pii aut serius; verum nec edita fuerunt ut chartæ Pipini, sed prius ut Notitiæ eorum, quæ Pipinus, Carolus Magnus ac Ludovicus Pius monasterio S. Antonini concesserant, alterum de solo Pipino agit. Quapropter, cum Notitia a Baluzio edita antiqua sit, nec multis saltem defectibus aperte laboret, ex ea verisimile fit, dona quædam per Pipinum, Carolum, Ludovicum data fuisse abbatiæ S. Antonini, Sanctique caput in eadem abbazia miraculis claruisse; nec ideo dictam Notitiam inter instrumenta authentica habendam censeo. Imo ipsi Scriptores laudati ad annum 767 ex monumento suo, quod vitiosius est Baluziano, referunt Pipinum se contulisse ad monasterium S. Antonini, ut de prosperitate expeditionis suæ gratias Deo ageret, multaque dedisse monasterio. Addunt tamen aliqua in illo instrumento haberi, quæ apparent dubia; sed non omnia idcirco falsa esse, asserunt.

[12] [ita ut cultus Sancti seculo VIII probabilis sit, non certus: Sanctus miraculis fulget seculo XI.] Idem ego de utroque existimo; atque ideo, quæ in iis leguntur de S. Antonino, tantum adduco ut verisimilia, non ut plane certa. Attamen certum est, monasterium istud saltem ab initio seculi XI votivis peregrinationibus Sanctique miraculis tam celebre fuisse, ut locus excreverit in oppidum, & vicecomitatum, cujus vicecomes jam memoratur anno 1083, ut videre est in laudata Occitaniæ Historia tom. 2 pag. 264. Ademarum Chabannensis in Chronico, quod perduxit usque ad annum 1029, apud Labbeum tom. 2 Biblioth. pag. 179 sic habet: Ea tempestate S. Leonardus confessor in Lemovicino, & S. Antoninus martyr in Cadurcino miraculis cœperunt coruscare, & undique populi eo confluerunt. Hæc ille circa annum 1015 aut 1020, nam singula suis annis non affigit. Inter celebriora Sanctorum loca, quæ Robertus Francorum rex sub finem vitæ visitavit, teste Helgardo in ejus Vita apud Chesnium tom. 4 pag. 76, recensetur etiam hæc S. Antonini ecclesia. De pluribus donationibus eidem factis agunt sparsim auctores Historiæ Occitaniæ, qui & de hodierno antiquæ illius abbatiæ statu sic scribunt tom. 1 pag. 622: Hæc abbazia eadem est cum monasterio S.

Antonini, quod etiamnum subsistit (sine titulo abbatiae) in limitibus provinciae Rutenensis, Cadurcensis & Albigensis, quodque adhuc est Canonorum regularium Congregationis Franciae. Oppidum, quod alias munitum fuit, cum ecclesia spectat ad Rutenensem provinciam.

[13] Mabillonius in Annalibus tom. 2 pag. 438, [Monasterium Lezatense alterius S. Antonii.] assignato S. Antonini monasterio in Rutenis, de alio hæc subdit: Est & monasterium sancti Antonii de Lezato in comitatu Fuxensi; at medio seculo decimo conditum. Deinde tamen pag. 617 refert primordia ejusdem monasterii ad annum fere 840. Rursum tom. 3 ad annum 940 num. 13 resumpsit priorem sententiam, retulitque primordia Lezatensis monasterii, quod sancti Antonii & sancti Petri a posteris dictum est, a corpore sancti Antonii confessoris, ut perhibent, istuc translato, ad annum circiter 940. Demum in corrigendis istius tomi addit sequentia: Alii Lezatensis monasterii originem, quæ sane obscurissima est, ad seculum nonum referunt, ut dixi libro XXXII. Scriptores Historiæ Occitaniæ monasterium S. Antonii Lezatense conditum putant anno fere 845, uti habent tom. 1 pag. 541, fundatoremque agnoscunt Antonium vicecomitem Biterrensem. Iidem inter probationes tom. 2 col. 161 recitant chartam anni 1002, & col. 393 aliam anni 1114, in quibus sit mentio de reliquiis S. Antonii in abbazia Lezatensi servatis. Apud nos etiam tom. 2 Januarii pag. 195 quædam leguntur de earumdem reliquiarum translatione. Verum S. Antonius Lezatensis ubique vocatur confessor, ita ut alius videatur a S. Antonino martyre. Vehementer itaque desideramus cognoscere, cujus sancti Antonii reliquias Lezatenses se habuisse credant. Ab hac digressionem, cui occasionem dedit Mabillonii notatio, redeamus ad S. Antoninum martyrem.

[14] Hunc Sanctum sibi præ ceteris vindicat civitas Apamiensis in Gallia Narbonensi, [Sanctus præcipue colitur Apamiis in Gallia Narbonensi,]eique attribuitur a Baronio, qui S. Antoninum Martyrologio Romano inscripsit die 2 Septembris in hunc modum: Pamiae in Gallia S. Antonini martyr, cujus reliquiae in ecclesia Palentina (in Hispania) magna veneratione asservantur. Hunc Martyrologii textum facile ab omni errore excusare possemus, etiamsi certum esset sanctum Antoninum ibidem non esse passum, cum Apamiis in Gallia Narbonensi annuntiari potuerit ob celeberrimam venerationem, qua ibidem colitur a multis seculis. Hinc in Martyrologio Parisiensi recte memoratur his verbis: Eodem die, natalis sancti Antonini martyr, Apamiarum in Occitania patroni; cujus nomine extat ecclesia in diocesi Parisiensi apud Castra Brigensia, Verum non æque excusari potest annotatio Baronii, nisi revera Apamiis in

Occitania passus sit Antoninus. Hæc enim observat: Passus est autem non Apameæ in Syria, ut multi opinati sunt; sed Pamiæ apud Tolosam, ut constat ex tabulis ecclesiæ Palentinæ, in qua ejus dies natalis sollemniter agitur, ubi sacræ corporis ejus reliquiæ requiescunt. De reliquiis Palentiæ in Hispania servatis agetur infra.

[15] Civitas Pamiensis, aut Appamiensis, cujus hodie patronus est S. Antoninus, ad episcopalem dignitatem evecta est anno 1295 aut 1296, uti varii narrant scriptores. Bernardus Guidonis, qui eodem vivebat tempore, [atque ecclesia, cujus est patronus, anno 1295 facta est cathedralis.] in Vita Bonifacii VIII rem exponit hoc modo: Item quod iste Bonifacius anno secundo sui pontificatus abbatiam sancti Antonii Canonicorum Regularium tunc villæ Appamiarum in ecclesiam cathedralem de novo erexit, & de ipsa villa constituit civitatem, & Bernardum Seichetti tunc ipsius monasterii abbatem, episcopum primum instituit in eadem, & ipsam ecclesiam cum certis & pluribus ecclesiis & monasteriis & redditibus diversis optime dotavit & limitavit. Spondanus, ejusdem urbis deinde episcopus, ad annum 1296 num. 8 testatur, bullam erectionis datam fuisse anno 1295, sed anno 1296 publicatam. Verumtamen possessionem erecti episcopatus non statim adivit Bernardus; obsistente Philippo IV Francorum rege: verum S. Ludovicus eodem anno 1296 ex Ordine Minorum ad Tolosanum episcopatum evectus, simul Apamiensem rexit usque ad mortem, ut recte exponit laudatus Spondanus. Audi Guillelmum Nangium in Chronico ad annum 1296, ubi sic habet: Urbs Appamia a Tholosano episcopatu hoc tempore separata proprium episcopum per Papam Bonifacium obtinuit; sed protinus Ludovicus filius regis Siciliæ Frater Minor duos integraliter est ab ipso Papa Bonifacio consecutus. Idem ad annum 1298: Mortuo (XIX Augusti præcedentis anni) Ludovico Tholosanæ urbis episcopo, Appamea a Tholosa separata proprium suscepit episcopum, eundem videlicet Bernardum, quem Pontifex ab initio statuerat. Hinc corrigenda sunt pauca, quæ de his dicta sunt tom. III Augusti pag. 783, in S. Ludovico Tolosano num. 38, ubi Spondanus perperam corrigitur.

[16] [ejus abbatia initio seculi XIII oppidi Apamiensis habebat dominium,] Quemadmodum ex dictis certo constat de tempore, quo abbatia S. Antonini ad episcopalem dignitatem evecta est, sic prorsus obscurum est & incertum, quo tempore abbatia ipsa fundata fuerit, cultusque Sancti ibidem inchoatus. Circa initium seculi XIII abbatia eo usque excreverat, ut ad eam pertineret oppidum Apamiense, quod castrum more illius temporis vocatur. Habebat eodem tempore corpus S. Antonini, quod annis singulis in supplicatione circumferebatur. Utrumque

discimus ex Historia Albigensium Petri Vallium Cernati monachi, qui Apamiarum frequenter meminit. Refert cap. 24 abbatem S. Antonini venisse ad Simonem Montfortium, ducem cruce-signatorum contra Albigenses, ut ei traderet Apamias, ipsamque traditionem hisce exponit verbis: Comes (Montfortius) recto itinere Appamias pervenit, quem abbas honorifice suscepit, & castrum Appamiarum ipsi tradidit, quod comes ab eo recepit, & fecit abbati hominum, sicut debebat. Castrum siquidem proprie erat de dominio abbatis & Canonicorum S. Antonini, qui erant Canonici Regulares, & nullus in eo debebat habere aliquid, nisi ab abbate. Sed pessimus comes Fuxensis, qui castrum illud tenere debebat ab abbate, totum sibi malitiose volebat vindicare, ut inferius ostendemus.

[17] [& corpus Sancti, quod in supplicatione quocannis circumforebatur:] Idem auctor cap. 44 & 45 varia refert, a comite Fuxensi patrata contra abbatem canonicosque S. Antonini. Ex istis tantum seligo ea, quæ de corpore S. Antonini mentionem faciunt. Comes Fuxi, ut fusius explicat, voluit ut abbas traderet sine mora claves monasterii, quod abbas facere noluit. Verumtamen timens abbas, ne tyrannus ille easdem claves auferret per violentiam, intravit, & claves sæpe dictas posuit super corpus S. Antonini martyris, quod erat super altare cum multis aliis Sanctorum reliquiis, in cuius etiam Sancti honorem ecclesia illa erat fundata. Prædictus autem comes secutus abbatem, non deferens ecclesiæ, Sanctorum reliquias non attendens, de super corpus sanctissimi Martyris sacrorum impudentissimus violator claves rapuit prænotatas &c. Deinde cap. 45: Est quædam ecclesia in supercilio montis cujusdam prope dictum monasterium, quam cum semel, sicut consuetum habent, in anno visitarent Canonici, & cum processione veneranda corpus sui patroni venerabilis Antonini honorifice deportarent, prædictum comitem sorte fortuita equitantem contigit pertransire; qui nec Deo, nec sancto Martyri, nec religiosæ processioni deferens, saltem signis extrinsecis humiliari non potuit, nec de equo, cui insidebat, curavit descendere, sed exerto superbiæ collo, & elatione cervicosa, quæ sibi plurima erat domestica, pompaticè præterivit. Quod videns quidam vir venerabilis, abbas videlicet de Monte S. Mariæ, Cisterciensis Ordinis, qui .. tunc temporis processioni illi intererat, exclamavit post ipsum: Comes, tu non defers domino tuo sancto Martyri, scias, quod in villa, in qua ex parte Sancti dominium habes modo, privaberis ipso dominio, ita ut, Sancto faciente, te vivente, sentias exhæredatum. Cujus boni viri dicta fides sequitur, sicut rei exitu manifestissime declaratur. Hæc omnia abunde ostendunt, cultum S. Antonini celebrem viguisse in

ipsius abbatia, hancque præpotentem fuisse, ac Sancti corpus habuisse, aut certe id existimasse, circa initium seculi XIII, quo præcedentia contigerunt. De corpore S. Antonini servato in prædicta abbatia etiam mentio fit in charta anni 1228, recitata in Historia Occitaniæ tom. 3 inter instrumenta col. 217.

[18] Ibidem col. 216 edita est charta anni 1209 de pactis inter abbatem S. Antonini & Simonem Montfortium, [castrum Apamiæ & villa Fredelacensis jam seculo XII erant sub dominio abbatiæ:] in qua Vitalis Fredalensis ecclesiæ abbas, id est, abbas monasterii S. Antonini, sic loquitur: Concedo tibi Simoni comiti .. castrum Appamiarum cum fortesa, & fortesas *, quæ ibi sunt, & in antea erunt, & totam villam tam veterem quam novam, adjacentem ipsi castro Appamiarum, ut fidelis custos de ipso castro & villa maneat, & de villa Fredalensi, & de omni abbacia, & de toto honore ad ipsam abbaciam pertinente, verus adjutor & deffensor existas, ad honorem Dei & sancti Antonini, & clericorum ejus tam præsentium quam futurorum &c. Vetusta magis est charta alia anni 1149, quam laudati scriptores ediderunt tom. 2 inter instrumenta col. 525. In hac describitur conventio inter Raymundum episcopum Tolosanum, qui simul erat abbas S. Antonini, & Rogerium-Bernardi comitem Fuxensem, memoratque comes totam villam Fredelaci, & castrum Appamiæ, & totam villam tam veterem quam novam adjacentem ipsi castro Appamiæ &c. Idem castrum Appamiæ memoratur in Charta anni MCXI de pactis inter abbatem S. Antonini & Rogerium II comitem Fuxensem, quod ipse & patruus ipsius injuste possedissent villam Fredelaci & S. Antonini abbaciam, quæ, inquit, ab antecessoribus nostris, a comite videlicet Fuxi & Carcassoniæ juste vel injuste numquam ablata, vel possessa fuerunt.

[19] Verum observo idem non dici de castro Appamiæ, [at verisimili ratione ostenditur non diu ante fuisse conditum.] quod fuerit injuste abbatiæ ablatum. Idem tamen castrum inter ea recenset, quæ abbatiæ restituit, dum hæc deinde subjungit idem comes: Reddo ... Domino Deo & sancto Antonino, & abbatibus futuris canonice electis, & Isarno priori, & successoribus suis, & canonicis tam præsentibus quam futuris totam villam Fredelaci, & castrum Appamiæ, & omnem abbaciam S. Antonini, id est, totum abbatiæ territorium. Porro ex restitutione castri Apamiensis, quod comes non dicit se abbatiæ abstulisse, probabiliter colligi potest, castrum istud conditum fuisse in territorio abbatiæ, atque eo quidem tempore, quo Rogerius II ejusve patruus territorium istud injuste usurpabant: nam sic inter injuste ablata numerari non debebat, & tamen aliquo modo restitui, cum in alieno conditum esset

territorio. Confirmatur hæc conjectura ex eo, quod ante illud tempus nulla uspiam de castro Apamiarum exstet memoria, uti testantur laudati sæpe scriptores Historiæ Occitaniæ tom. 2 pag. 358, ubi conjecturam sic exponunt: Credimus istud (castrum) ædificatum in fundo monasterii jussu Rogerii II post reditum ipsius ex Terra sancta, eique impositum nomen Apameæ vel Apamiæ, in memoriam urbis Apameæ in Syria, ex qua Rogerius reliquias attulerat, forsitan etiam S. Antonini, hujusce urbis martyris. Unde factum fuerit, ut hic sanctus Antoninus confunderetur cum S. Antonino martyre Aquitano, antiquo abbatiae Fredelacensis patrono. Altera hæc est conjectura de Sancto ipso, de qua postmodum. Nunc solum addo, castrum comiti mox traditum fuisse custodiendum, pactumque firmatum fuisse juramento comitis facto super corpus beati Antonini. De eo autem corpore nulla quoque antiquior mentio, quæ fidem mereatur, quam hæc anni MCXI.

[20] [Abbatia Fredelacensis jam S. Antonini nomen habuit seculo X,] Verumtamen abbatia S. Antonini Fredelacensis, quæ deinde Apamiensis nominata est, multo est antiquior, etiam sub nomine S. Antonini. In Vita S. Raymundi episcopi Balbastrensis, edita tom. IV Junii, pag. 127 de eo dicitur: Tandem ad litterarum sponte rediit studium, atque in beati Antonini Fredalicii religiosa ecclesia oblatus a parentibus, canonicæ normæ devote subiit jugum. Ex hisce scriptoris coævi verbis certo colligitur, ecclesiam illam S. Antonini floruisse seculo XI, cum Raymundus, elapsis interea plurimis annis, episcopus electus sit circa annum 1104, postquam Prior fuerat S. Saturnini Tolosæ. Alia instrumenta seculi XI, in quibus fit mentio ecclesiæ Fredelacensis S. Antonini, recitantur tom. 2 Historiæ Occitaniæ, sed necesse non est omnia huc transferre. Col. 238 legitur epistola Rogerii comitis Fuxensis ad S. Hugonem abbatem Cluniacensem, scripta circa annum 1060, in qua comes sic loquitur: Tibi, Hugo, sancte viventi, famosissimo per orbem Cluniacensi abbati, ego Rodgarius & conjux mea pro acquisitione vitæ æternæ concedimus, cum omnibus ad se pertinentibus, cum assensu & ultroneo consensu comitis Tolosani, locum sancti Antonini, qui vulgo vocatur Fredeleiz, quatenus ibi monastici habitus, te statuente, regularis inseratur ordo &c. At non videtur reformatio facta per Cluniacenses: nam Fredelacenses manserunt Canonici Regulares, uti erant, quemadmodum patet ex verbis mox adductis Vitæ S. Raymundi. Idem observarunt auctores laudatæ Historiæ pag. 206, quia comites Fuxenses perrexerunt possidere bona monasterii usque ad annum MCXI.

[21] Ediderunt illi etiam post Mabillonium tom. 2 col. 107 & seq. testamentum Raymundi I comitis

Rutenensis & marchionis Gothiæ, [atque etiam seculo X, quo videtur condita.] seu codicillum anni 961, in quo reperitur prima mentio abbatiæ Fredelacensis S. Antonini his verbis: Et illo alode de Carliago Rogerio filio Arnaldo remaneat: post suum discessum sancti Antonini Fredelesio remaneat. Deinde duo adhuc legata ecclesiæ S. Antonini donantur in eodem codicillo; sed hisce locis intelligenda videtur ecclesia S. Antonini in Rutenis ante memorata. Porro laudati scriptores pag. 93 suspicantur, abbatiam circa idem tempus, aut certe non diu ante fundatam esse per Arnaldum comitem Carcassonensem aut Rogerium ipsius filium, cum in ipsorum esset dominio. Itaque seculo X verosimiliter condita est hæc abbatia, quæ nomen S. Antonini videtur ab initio habuisse, aut certe habuit circa medium seculi X. Verum de reliquiis, aut corpore Sancti ibidem servato, nullibi quidquam dicitur ante seculum XII, præterquam in apocryphis translationis Actis, quæ nunc examinanda veniunt.

[Annotata]

- * Theodardi. Nunc est cathedralis Montis-Albani
- * forte Caturcino
- * i.e. castella munita

§ III. Acta translati corporis anno DCCCLXXXVII prorsus fabulosa: cultus S. Antonini in Hispania, qui verosimiliter non est inchoatus ante irruptionem Saracenorum, seculo VIII factam.

[Circumfertur aliquod instrumentum, in quo corpus translatum dicitur anno 887,] **Catellus** in Historia Occitaniæ lib. 4 pag. 621 testatur, se Acta Ms. translationis S. Antonini vidisse in bibliotheca Patrum Prædicatorum Tolosæ, eaque exarata esse litteris admodum antiquis. Suspicio insinuari Acta illa, quæ recitavit Nicolaus Bertrandi in Opere de Gestis Tolosanorum fol. 22 & 23, aut certe illis similia: nam idem annus 887 utroque loco assignatur translationi, eademque fere personæ dicuntur interfuisse. Sollerius in S. Antonino num. 28 examen illorum Actorum in hunc locum rejecit, ne præmature aliquid statueret. Verum auctores Historiæ Occitaniæ tom. 2 pag. 528 abunde probarunt, nullam Actis istis fidem deberi, eorumque argumenta huc breviter transferam. Hoc Actorum initium apud Catellum: Anno ab Incarnatione Domini octingentesimo octuagesimo septimo, decimo tertio Calendas Junii, translatio corporis beati martyris Antonini, Carolo minore rege Francorum regnante. Deinde personæ, quæ dicuntur adfuisse translationi, sic exprimuntur: Ad translationem reliquiarum gloriosissimi martyris Antonini adfuerunt testes idonei, scilicet præsules sanctissimi, & diversæ

sanctitatis viri illustrissimi, quorum nomina hæc sunt, Theodardus archiepiscopus Narbonæ, & cum illo Arnulphus episcopus Carcassonæ, & venerabilis Raymundus Tolosæ episcopus, Rogerius episcopus Coseranensis, (cum) Fulcrano Rodonicæ (Ruthenæ aut Ruthenicæ legendum suspicatur Catellus) & Albiensi episcopo nomine Flotardo, & Caturcensi episcopo nomine Geraldo, ex quorum jussu, & precibus aliorum virorum nobilium, & ex præcepto nobilissimi Carcassonæ comitis nomine Rogerio (Rogerii,) hæc omnia, quæ vidimus (&) audivimus, scripsimus & testificati sumus. Apud Bertrandum Albiensis episcopus omittitur, & Rutenensis nominatur Flotardus. Sed illa diversitas exigui est momenti.

[23] [verum illud anachronismis scatet,] Verum majora dicti instrumenti vitia observant laudati scriptores. Primo verba, Carolo minore rege Francorum regnante, nec congruunt Carolo Crasso imperatori, nec Carolo Simplici Francorum regi, multo minus alteri cuilibet Carolo. Quippe Carolus Crassus nullibi vocatus reperitur Carolus Minor, dicendusque potius erat imperator quam rex Francorum. Carolus Simplex necdum regnabat anno 887, nec regnum adeptus est ante annum 893. Neutri igitur congruunt verba epochæ relatæ. Secundo inducitur hic Rogerius comes Carcassonensis. At, inquiunt, Nullum novimus Rogerium comitem Carcassonensem ante seculum X. Tertio iidem de episcopis, qui præsentibus fuisse dicuntur, sic disserunt: Si excipiamus Theodardum archiepiscopum Narbonensem, qui revera vivebat (eique ecclesiæ præerat) anno DCCCLXXXVII, nullum habemus argumentum, alios antistites, qui huic translationi adfuisse asseruntur, eo tempore præfuisse ecclesiis, quæ ipsis attribuuntur. Quin imo de aliquibus eorum argumenta habemus probantia contrarium. Scimus revera Willerrannum (seu Gislerannum) tunc præfuisse ecclesiæ Carcassonensi, illumque anno DCCCLXXXVII cum metropolitano suo interfuisse concilio Nemausensi habito in villa Portu, non vero assertum illum Arnulphum. Tolosanus episcopus eodem tempore erat Bernardus seu Berno, uti & anno DCCCXC; non autem Raymundus. Fulcrannus Lutevensis episcopus (qui supra omissus, reliquis annumeratur, seu potius substituitur Fulcranno Rutenensi, a Catello pag. 853) electus non est ante medium seculi X. (Vide Galliam Christianam tom. 6 col. 532, ubi electus dicitur anno 949.) Demum secundum Acta laudati concilii Nemausensis, mense Novembri anni DCCCLXXXVII Eligius erat episcopus Albiensis, (uti etiam legitur in Gallia Christiana tom. 1 col. 7) non autem Frotardus; & Adolenus illi jam successerat anno DCCCXCI. Omnes hæc rationes

nullum nobis relinquunt dubium, quin Acta hujus translationis prorsus sint supposititia.

[24] [& prorsus est supposititium.] Si ipsa translationis Acta apud Bertrandum perlegere quis voluerit attento animo, vix dubitare poterit, quin ejusdem sint auctoris, qui Vitam & martyrium Sancti tot fabulis implevit, ut in tota ejus relatione nihil inveniam, quod pro certo amplecti ausim. Porro quam varia sint, quam fabulosa omnia S. Antonini Acta, quæ edita habentur & Mss., abunde explicuit Sollerius in Commentario suo prodromo § 3, ita ut necesse non sit de illis aliquid hic superaddere. Jam vero cum translatio asserta anni 887 nullo alio nitatur fundamento, quam Actis modo discussis & nullam prorsus fidem merentibus, de corpore S. Antonini nihil asserere tuto possumus, nisi servatum fuisse in abbacia Fredelacensi a seculo saltem XII. Nunc etiam examinare oportet, a quo tempore reliquæ S. Antonini fuerint in Hispania, ac quam antiqua ibidem sit ejusdem Sancti veneratio, ut ex omnibus istis lux aliqua affulgeat, qua discernamus, unusne, an duo, aut plures fuerint Antonini, qui a multis seculis coluntur locis tam diversis.

[25] Venerationem S. Antonini martyris antiquam esse Palentiæ in Hispania, ex variis monumentis discimus. [Antiquus Sancti cultus in Hispania colligitur ex ecclesia ejus inventa seculo XI;] Primo enim de hoc Sancto mentio fit in Breviario Toletano, seu Mozarabico, ubi ad 2 Septembris ejus festivitas annuntiatur. Deinde Rodericus Ximenes archiepiscopus Toletanus lib. 6 de Rebus Hispaniæ cap. 6 hæc narrat ad propositum nostrum de Sanctio Majore Navarræ rege, qui floruit seculo XI: Rex Sancius, dictus Major, patriæ finibus dilatatis, & pace inter filios ordinata, contra Veremundum regem Legionis arma commovit, & de regno ejus loca plurima acquisivit. Hic Sancius dum quadam die se in venationis studio recrearet aprum secutus, contigit in civitate olim nobili, tunc deserta, quæ Palentia dicebatur, cryptam in forma ecclesiæ invenire, & altare in honorem sancti Antonini martyris adhuc exstans. Ad quam cum aper fugiens advenisset, & rex vibrato venabulo feram in crypta occidere voluisset, divino percussus miraculo, quod proposuit, non potuit adimplere. Obrigit enim brachium ejus dextrum, & sic aper illæsus evasit. Rex autem conversus ad preces, beati martyris Antonini suffragium imploravit, & illico destitutus * jussit civitatem diruptam reparari, & super cryptam ecclesiam ædificari, & procuravit ibidem episcopum consecrari, & totam civitatem cum omnibus terminis & pleno dominio episcopo & ecclesiæ donatione obtulit liberali, villas & possessiones alias superaddens, quibus adhuc hodie gaudet ecclesia

Palentina. Hæc seculo XIII Rodericus. Eadem alii historici Hispani post ipsum memorarunt. Ex hac historia, modo omnia satis sint vera, de quo dubitari potest, colligitur, venerationem S. Antonini Palentiæ viguisse a seculo XI, & haud dubie citius, cum ecclesia ejus seculo XI jaceret destructa.

[26] Quin imo ex eadem historia inferunt Hispani, ejusdem Sancti cultum jam inchoatum fuisse tempore Gothorum ante Saracenorum irruptionem in Hispaniam, [Hispani hanc conditam volunt ante irruptionem Saracenorum, in qua seculo VIII destructam dicunt urbem:] quæ contigit circa annum 711. Plerique enim contendunt Palentiam cum ecclesia S. Antonini in dicta invasione Saracenorum fuisse vastatam, atque in ruinis suis jacuisse trecentis circiter annis, donec seculo XI a Sanctio sit instaurata. Franciscus de Sandoval canonicus Palentinus in Discursu apologetico, quo probare nititur S. Antoninum in Hispania cultum esse alium a S. Antonino Apamiensium patrono, § 5 id late ostendere nititur, & præter auctoritatem variorum scriptorum, qui eam opinionem amplexi sunt, adducit fragmentum litterarum sub nomine ipsius Sancii regis, quem pag. 47 sic scribentem inducit: Reperimus Pallentinam ecclesiam antiquitus ab Agarenis destructam, & plusquam trecentis annis ab episcopali regimine, &c. Addit fragmentum litterarum nomine Ferdinandi Magni, in quibus idem asseritur. Sancii litteras datas asserit anno 1037, alteras anno 1060. Sane res satis esset certa ex hisce litteris, si hæ ipsæ viderentur authenticæ. Verum litterarum stylus neutiquam congruit seculo XI; & vita Sancii Majoris passim a scriptoribus non producit usque ad annum 1037, sed obitus ipsius communius affigitur anno 1035, hancque mortis ejus epocham variis rationibus confirmat Pagius in Critica ad annum 1032 num. 6.

[27] Porro, cum dicta instrumenta videantur supposititia, dubia fit sententia Hispanorum de destructione Palentiæ, licet aliunde utcumque probabile appareat, illam civitatem in primo Saracenorum in Hispaniam ingressu desolatam fuisse: [verum nec certis monumentis probatur a seculo VIII destructam jacuisse Palentiam,] nam nullam illius mentionem invenio in bellis Saracenos inter & Christianos varia fortuna deinde gestis in regno Legionensi reliquaque Hispania. Ambrosius Morales in Chronico universali Hispaniæ lib. 17 cap. 44 instaurationem Palentiæ atque ecclesiæ S. Antonini refert, prout eam dedimus ex Roderico, additque sequentia ad propositum nostrum: Cernitur hodieque crypta (inventæ a Sancio) sub choro canonicorum, cum altari & lampade intus positæ ad conservandam antiquam istius loci venerationem. Multum autem extensa esse debuit veneratio sancti

martyris Antonini per hanc regionem, cum etiam ecclesia major Metinæ Campensis * eundem habeat patronum, existentibus etiam aliis quibusdam in hac regione ecclesiis, quæ ejusdem gaudent patrocinio. Ob dicta, nec certo affirmare ausim, cultum S. Antonini inchoatum fuisse in Hispania initio seculi VIII, aut citius; nec id contentiose negare velim. Quippe inventio ecclesiæ S. Antonini in diruta urbe Palentina non tam certa apparet ab auctoritate Roderici, qui primus eam retulit historiam, ut nullum pati possit dubium. Rursus omnino certum non est, quod Palentia ab initio irruptionis Saracenorum fuerit diruta. Certum igitur esse nequit, quod ex incertis hisce colligitur, ecclesiam S. Antonini Palentiæ fuisse ab initio seculi VIII.

[28] [nec ipsa inventio ecclesiæ satis est certa:] Quin potius non admodum apparet verisimile, in ecclesia per trecentos annos deserta superfuisse altare, illudque statim agnosci potuisse, ejusque patronum Antoninum. Sane si expendamus relationem Roderici, prout eandem exponunt Sandovallius, alique scriptores Hispani eidem consentientes, similior videbitur populari traditioni, quam veræ historiæ. Sancius, ait Rodericus, in civitate tunc deserta (per trecentos annos, si credimus Hispanis) invenit cryptam, .. & altare in honorem sancti Antonini martyris adhuc exstans. Cum autem volenti feram in crypta occidere brachium obriguisset, beati martyris Antonini suffragium imploravit, & sanatus ecclesiam cum urbe ædificavit. Non satis hic percipio, quomodo rex Sancius statim agnoverit altare illud fuisse S. Antonini, si per trecentos annos fuerat locus desertus. Nihilo magis intelligo, cur idem rex divinitus percussus S. Antonini potius, quam alterius Sancti, patrocinium imploraverit. Credibile non est, in crypta per trecentos annos deserta altare fuisse iis notabile indiciis, ut primo intuitu agnitum fuerit, cui sacrum esset Patrono. Æque incredibile est, regem non imploraturum fuisse opem divinam, priusquam examinari curasset, cujus esset altare, quod violare voluerat. Mariana lib. 8 cap. 14 narrat quidem eandem Sancii historiam, sed caute subjungit hæc verba: Nos fidem neque adjungimus, neque detrahimus: quam res meretur, ex se lectores statuunt. Surita eandem videtur suspectam habuisse historiam, cum lib. 1 Annalium cap. 13 referat gesta Sancii Magni, atque de hisce ne verbo quidem meminerit, solum referens, amplas possessiones & redditus ecclesiæ cathedrali Palentinæ per Sancium donatos.

[29] [cultus ergo Sancti seculo VIII est incertus, isque forsitan tantum inchoatus seculo XI.] Ex dictis collige, totam illam historiam de invento antiquo S. Antonini altari satis incertam esse, ideoque ex ea

certo inferri non posse cultum fuisse S. Antoninum Palentiæ ante destructionem istius urbis, præsertim si illa fuerit destructa seculo VIII, ut volunt Hispani. Si quis vero existimaret, destructionem Palentiæ contigisse sub finem seculi X, quando Almanzor Cordubæ rex Saracenus (alias Alhagib) præter multa alia Hispaniæ loca totum regnum Legionense vastavit ipsamque urbem Legionem occupavit, ut narrat Rodericus lib. 5 cap. 14 & 15, probabilior redderetur relatio Roderici, qui nullibi dicit, quamdiu deserta jacuerit Palentia. Verum ex conjectura illa, etiamsi certior esset quam revera sit, tantum sequeretur ecclesiam S. Antonini extitisse seculo X, & instauratam fuisse a Sancio, postquam annis circiter quadraginta fuerat desolata. Porro si conjecturis agendum, ut in re incerta, mihi verisimilius apparet, cultum S. Antonini cœpisse Palentiæ cum urbis instaurazione, translatis eo per Sancium ejusve successorem laudati Sancti reliquiis. Nam verisimile non est, cultum fuisse S. Antoninum Palentiæ, aut in aliis Hispaniæ locis, priusquam ibidem ejus reliquiæ haberentur. Nec etiam credibile apparet, reliquias ejusdem Palentiæ fuisse ante urbis destructionem, cum sic verosimiliter fuissent deperditæ. Malim igitur suspicari, Sancti reliquias eo portatas esse per ipsum Sancium urbis instauratorem, qui eas facile accipere potuit ex abbacia Fredelacensi, regno suo vicina, ubi servabantur seculo XI.

[30] Ecclesia Palentina non modo celebrat festum S. patroni sui Antonini 2 Septembris, [Colitur S. Antoninus Palentiæ ut patronus: celebratur etiam festum translationis.] sed etiam translationem XVIII Maii. Annuntiant eam translationis festivitatem Tamayus in Martyrologio Hispanico, & Ferrarius in Catalogo generali his verbis: Palentiæ in Hispania translatio S. Antonini martyr is ejusdem urbis patroni. Tamayus vero in annotatis ex verbis Officii, quod in festo translationis recitatur, ostendit non celebrari translationem aliquam corporis ex Gallia in Hispaniam; verum translationem, quæ in Gallia facta dicitur. Unde patet, Palentinos sibi non attribuere corpus S. Antonini, sed aliquas tantum ejusdem Sancti reliquias. Hæc, si Tamayo credimus loco mox citato, sunt brachium dexterum cum ejus scapula. Hoc sensu recte exponi possunt verba Martyrologii Romani de S. Antonino martyre: Cujus reliquiæ in ecclesia Palentina magna veneratione asservantur. Officium usitatum in ecclesia Palentina est de S. Antonino, quem Gallum Apamiensem credunt, nec acquieverunt Palentini pseudo-Dexteri aut Juliani figmentis, ex quibus Sandovallius, Bivarius, Tamayus, aliique Hispanum facere conati sunt. Alia argumenta, quibus Sandovallius aliique conati sunt Hispaniæ

asserere Antoninum, deducuntur a tempore, quo Apamiensem vixisse volunt cum Actis fabulosis. Verum, etiamsi Acta illa essent vera, etiamsi sub Pipino vixisset in Gallia, ex dictis nostris de cultu in Hispania, corruerent vel sic Hispanorum argumenta. Omnino igitur credendum cum prudentioribus Hispanis, eundem esse Antoninum, qui in Gallia colitur & in Hispania. At nunc demum inquirendum, quis sit ille Antoninus, quoque loco & tempore martyrii lauream adeptus, an idem cum Antonino Syro, an ab eodem distinctus, aliaque huiusmodi, quæ summis involuta sunt difficultatibus.

[Annotata]

* sorte restitutus

* Medina del Campo

§ IV. Examinatur & confirmatur sententia eorum, qui suspicantur S. Antoninum Apamiensem Syrum & Gallum eundem esse.

[Disputatur, an S. Antoninus Apamiensium patronus sit idem cum Apamiensi Syre:] **Philippus** Ferrarius in Catalogo generali ad 2 Septembris annuntiat S. Antoninum his verbis: In Syria S. Antonini martyr. Deinde in annotatis observat sequentia: Is non diversus videtur ab eo, qui Pamiae in Aquitania passus hac die in Martyrologio Romano resertur: suntque, qui pro Pamiae in Gallia, Apamiae in Syria legendum putent. Usuardus enim & cæteri Apamiae, non Pamiae, habent. Tillemontius tom. 4 Monument. eccl. nota 15 in S. Dionysium Parisiensem discutit opinionem illam Ferrarii, eamque sic versat, ut eam ceteris omnibus præferre videatur, quemadmodum etiam facit Bailletus ad 2 Septembris, ac tandem laudatus ante Sollerius noster ad diem IV Julii in S. Antonino Placentino § 3. Verumtamen nullus illorum aliquid certi statuere intendit, & nominatim Sollerius exactius rei examen remisit ad hunc locum. Quapropter accurate expendedum, quæ, quamque solidæ pro hac opinione reperiantur rationes, atque utrum præponderent illis, quæ afferri possunt in contrarium. Scio rem arduam me suscipere, nec posse opinionem alterutram stabiliri argumentis plane evidentibus & certis. Nihilominus examen istud pro institute nostro suscipiendum.

[32] [Unus tatum Syrus annuntiatur in amiquis Martyrologiis, non Gallus;] Prima ratio, quæ insinuat S. Antoninum in Gallia & Hispania celebrem, non esse alium a S. Antonino Syro, de quo egi § 1, petitur ex antiquis Martyrologiis, in quibus notus non est S. Antoninus Apamiensis Gallus aut Hispanus, ut eodem loco jam ostendi; ubi hæc ratio confirmata est ex eo, quod hodierna urbs Apamiensis in comitatu Fuxensi necdum exstaret, quando Usuardus, Ado, alique martyrologi antiquiores S.

Antoninum annuntiarunt Apamiæ aut prope Apamiam. Non itaque poterant Usuardus, Ado, Notkerus, atque auctor Romani Martyrologii parvi, designare Apamiam Gallicam, quæ nullibi erat; sed designarunt Apamiam in Syria. Sane Rabanus ad 2 Septembris Antoninum sic memorat: In Syria Antonini pueri annorum viginti. Dubitandum igitur non est, quin & Syrum annuntiaverint alii, qui Rabano fere erant contemporanei, etiamsi elogium diverso modo expresserint, secuti diversos codices Hieronymianos, aut diversa Actorum quorundem fragmenta. Eruditi scriptores Historiæ Occitaniae, qui alias volunt S. Antoninum patronum Apamiensium alium esse a Syro, candide agnoscunt in omnibus laudatis Martyrologiis annuntiari unicum S. Antoninum Syrum.

[33] [qui non videtur a Syro distinctus:] Quanti momenti sit hæc ratio, paucis accipe. Eodem die, quo Apamiæ, seu Apameæ in Syria, annuntiatur S. Antoninus ab Usuardo, Adone, aliisque laudatis martyrologis, S. Antoninus Apamiis in Gallia colitur. Quam vehementem hæc suspicionem ingerant, unum eundemque utroque loco coli, unusquisque facile videbit. Deinde jam notum erat monasterium S. Antonini in Rutenis anno 817, priusquam Usuardus, Ado, Rabanus & Notkerus Martyrologia sua conscriberent. Quis igitur credat Antoninum illius monasterii patronum ab illis omnibus ignoratum fuisse & prorsus omissum. Attamen, nisi idem sit cum S. Antonino Syro, ab illis non modo, sed ab aliis etiam omnibus per multa secula secutis, prætermissa fuit ipsius memoria. Si quis ad hæc respondere voluerit, alios etiam Sanctos Martyrologiis prædictis adscriptos non esse, de quorum tamen cultu & patria aliunde constat; ultro fatebor id verum esse de paucis. Verum sic verisimile non fit, idem contigisse de S. Antonino: nam de eo nullum habemus monumentum authenticum, quo possit certo Galliæ loco attribui; nulla quoque civitas eum sibi vindicare nititur, nisi ea sola, quæ tempore ejus martyrii non exstitit, & cui nulla cum verisimilitudine potest adscribi. Unde, quæso, accidere potuit, ut Galli æque ac Hispani sanctum Martyrem attribuerint urbi, cujus ante seculum XII nulla reperiuntur vestigia, nisi quod monumenta quædam videantur habuisse, ex quibus didicere Apamiæ revera martyrio coronatum, aut in ejus vicinia; & Gallicam Apamiam intellexerint pro Syriaca? Hic error facile obrepere potuit, & ob alias etiam rationes admodum est verisimilis.

[34] Vidimus cultum Sancti in Gallia inchoatum fuisse seculo VIII aut IX, [initium cultus in Gallia translationi videtur adscribendum;] quo exstabat monasterium S. Antonini in Valle nobili provinciæ Rutenensis. Nullum ante istud tempus de S. Antonino in Gallia monumentum, nullum apud scriptores Gallos

reperitur verbum. Attamen verisimile est Sanctum esse passum sub imperatoribus gentilibus, aut certe non diu post, cum adhuc vigeat idololatria. Quæ igitur ratio dari poterit, cur nomen Sancti, qui deinde tantopere inclaruit, tot seculis obscurum adeo fuerit in Gallia; præsertim cum nulla nota sit occasio, qua demum inclaruit? Unica, opinor, causa est, quod procul a Gallia fuerit coronatus martyrio, quodque seculo VII aut VIII translatae sint Sancti reliquiae in Galliam. Sic cultus potuit inchoatus esse, atque accedentibus miraculis nomen paulatim celebre redditum. Accipe, lector studiose, quomodo in Actis referatur occasio inchoati cultus in Rutenis, ubi Sancti nomen citius inclaruit quam Apamiis. Duo ex relatione illa, quamvis fabulosa, colligere poterimus; videlicet non alium esse Antoninum, aut certe non alium esse creditum, qui colitur in monasterio nominis sui in Rutenis, quam qui Apamiis celebratur. Alterum est, quod initium cultus ibidem adscribatur translationi capitis. Quippe Acta apud Labbeum tom. 1 Bibliothecæ pag. 688 sic habent: Multorum igitur opinione relatum est, quod, cum caput sancti Martyris a carnificibus amputaretur, & in gurgite fluminis nefandissime jactaretur, statim angelica susceptione, opitulante Christo, in parvo est mausoleo collocatum, naviculaque angelico officio receptui parata depositum.

[35] Tum denique per longa terrarum spatia, aquarum flumina decurrentia, [sicuti in Actis fabulosis translationi capitis] per fluvium scilicet, qui Areia nuncupatur, ad Garonnam usque perveniens fluvium, qui videlicet occiduas præterfluens expetit partes, continuatim natando alium, qui Tarnis dicitur, in Garonnam decidentem inveniens fluvium, Domino annuente, illico substitit in ipsum *. Deinde occidentales prætermittens decurrere partes, orientalia velociter expetivit climata. Retrogradum igitur arripiens cursum, per Tarnis fluvium introivit in Avarionis alveum. Sicque disponente Christi gratia, & angelica semper assistente custodia, ut fertur, in similitudine duarum aquilarum ad instar navis candidatarum, deducebatur navicula. Jam jamque feliciter properando pervenit ad locum sibi destinatum. Qui videlicet locus tunc temporis **Vallis** vocitabatur NOBILIS, in quam denique vallem cujusdam principis magni, qui dicebatur Festus, erat habitatio. Quam scilicet habitationem, ut * relative fertur, isdem sanctus martyr Antoninus, eamdem regionem prædicando peragrans, eidem principi Festo petierat ad habitandum. Cumque jam navicula ad littus pervenisset fluminis, contigit ut unus ex supradicti principis famulis venire vellet ad locum littoris. Adpropinquans ergo conspexit naviculam eminus, & in ipsa caput intuitus Antonini martyris,

convocatisque ceteris suis commilitonibus, visoque miraculo cum omnibus, domino suo festinavit nunciare quantocius.

[36] [attribuitur initium venerationis in Rutenis.] Cumque pervenisset ad locum isdem princeps jam denominatus Festus, admiratus valde, intellexit, inspirante gratia Divinitatis, sibi destinatum adesse caput Antonini martyris, rememoratusque petitionem, quam ei supradictus sanctus Martyr pridem postulaverat, tandem rediens ad suam conscientiam, dixit omnibus, qui cum ipso erant, Cernitisne, inquires, magnum Dei mysterium? Etenim, dum adviveret, habitaculum a me expetierat, nunc in cælo coronatus Deo disponente, pretiosus sibimet ipsi vindicat Martyr. Tunc ergo amovit habitationem suam a loco illo; dedicansque ecclesiam, caput gloriosissimi Martyris cum magna veneratione posuit in ea, gratias agens laudansque Deum, & benedicens Dominum. Hæc eodem modo referuntur in editis apud Chiffletium & Mss. Actis; nec dubitari potest, quin prorsus fabulosa sint & fictitia.

[37] [Traditio Gallorum est, Sanctum esse, Apamiensem, sed illa paulatim corrupta,] Porro ex fabulosa illa capitis translationis historia etiam colligitur, qualis fuerit opinio Rutenensium de S. Antonino. Sane illi non existimabant Sanctum in sua provincia passum, aut in vicina Cadurcensi, sed agnoscebant caput illius aliunde ad se delatum esse; cumque de ejus translatione non satis essent instructi, ad relatas modo fabulas confugerunt, ut exponerent, quo modo per varia flumina Garumnæ incidentia sacrum illud depositum ab urbe Apamiensi ad monasterium Rutenensis provinciæ deferri potuerit. Sententia igitur Scriptorum Historiæ Occitaniæ, qui S. Antoninum Apamiis abjudicant, ut illum attribuant Rutenensi, Cadurcensi, aut alii provinciæ Aquitaniæ, contraria videtur traditioni, quæ S. Antoninum a multis seculis Apamiæ adscripsit, sed ita, ut paulatim Syriacæ Apameæ substituta sit Gallica ejusdem nominis civitas Apamiensis.

[38] [uti etiam probatur ex Actis,] Acta ipsa, quantumvis fabulosa sint, favent huic opinioni de uno Antonino Apamiensi, etiamsi contrariam opinionem in fine contineant. Quippe initio urbem Sancti natalem his verbis assignant apud Labbeum & alibi: Igitur reverentissimus puer Antoninus Appamiæ oppido extitit oriundus. Ms. Reginæ Sueciæ: Sanctus itaque memorandus Antoninus Apamiæ oriundus &c. Bellovacensis lib. 13 cap. 35 ex gestis ejus sic habet: Sanctus Antoninus Apameæ oppido oriundus &c. Omnia demum Acta Sanctum Apamiæ vel Apameæ attribuunt, eundemque Apamiæ aut prope Apamiam martyrio coronatum asserunt.

Attamen certum est Apamias in Gallia conditas multis seculis post S. Antoninum. An igitur existimabimus prorsus fictitia esse, quæ de loco illo leguntur in Actis omnibus etiam brevioribus, & minus aperte fabulosis? Difficulter id mihi persuaderi sinam. At malim suspicari, locum martyrii ex antiquioribus monumentis acceptum, ex iisdem videlicet, ex quibus martyrologi antiqui Antoninum Apamiæ annuntiarunt; sed per adjuncta deinde figmenta contigisse, ut locus in Gallia esse crederetur, qui erat in Syria.

[39] Varia sunt, quæ hanc meam suspicionem verisimilem faciunt.[ex Vincentio Bellovacensi & Petro de Natalibus:] Imprimis laudatus Bellovacensis, qui verosimiliter Acta habuit Apamiis Gallicis antiquiora, nullum adducit verbum, quo insinuat, in Gallia passum esse Sanctum, sed potius Apameam Syriæ designat: nam locum martyrii vocat Apameam, sicuti revera nominata fuit urbs Syriæ ad Orontem fluvium, aliis Apamia, & Græce Ἀνάμεια. At Gallica passim eo tempore dicebatur castrum Apamiæ, vel Apamia, Apamiæ, vel Pamia. Certe editores Speculi Historialis locum intellexerunt de Apamea Syriæ, cum in margine hanc addiderint notulam ex Baronio: Passus est S. Antoninus non Apameæ, ut Vincentius & multi alii opinati sunt, sed Pamie apud Tolosam &c. Petrus de Natalibus lib. 8 cap. 24 nihil quoque affert, quo debeat intelligi urbs Apamiensis in Gallia. Hinc colligo flumina illa Gallica, quibus civitas Apamiensis Galliæ attribuenda videretur. Actis adjecta esse post tempora Vincentii Bellovacensis, cum hic ea haud dubie nominasset, si in Actis tunc fuissent reperta: Acta enim tota, etiam capitis translationem, narrat paulo brevius, cæsumque Sanctum dicit ad ripam fluminis ad radices Apameæ decurrentis. At posteriores addiderunt nomen fluminis non modo hujus, sed aliorum etiam, per quæ caput ab angelis in cymba vectum fabulati sunt. Cum igitur sola illa fluviorum nomina Gallicas Apamias designent, idque pro tempore, quo non exstabant; alia vero omnia, quæ in Actis Labbeanis aliisque similibus leguntur, recte intelligi possint de Apamea Syriæ, credibile est Apameam ex antiquis monumentis innotuisse, & Syriacam Apameam intelligendam.

[40] Huic conjecturæ favet, quod in memoratis Actis habeantur varia, [Acta Galli & Syri in multis consonant: unus igitur videtur,] quæ S. Antonino Syro congruunt. Nam dicitur patria sua egressus atque ad eandem deinde reversus: gentilium errores increpuisse narratur, ab iisque apprehensus ac membratim concisus. Hæc autem omnia etiam reseruntur a Græcis de S. Antonino Syro. Fateor quidem plura narrari de Antonino in Actis Latinis, quam referantur in Menologiis Græcis. Verum ex eo non sequitur de

diversis agi, cum Græci potuerint multa prætermittere in Menologiis, plura confingere Latini. Acta omnium fabulosissima, quæ S. Antoninum filium faciunt regis Apamiarum, facta mox relata etiam continent, sed insulsis fabulis immixta. Unum igitur restat, nimirum ut ostendamus non esse improbable, corpus S. Antonini Syri translatum esse in Galliam, indeque concludamus sententiam nostram tanto esse probabiliorem, quanto magis improbables apparent omnes aliorum opiniones de tempore, quo S. Antoninus passus esset in Gallia. Hasce autem improbables esse ostendam, simulac probavero translationem esse verisimilem.

[41] [cujus reliquiæ in Galliam cum aliis Apamiensibus fuerint delatæ.] Sammarthani tom. 2 Galliæ Christianæ pag. 161 ad propositum nostrum hæc habent: Præcipuus ecclesiæ (Apamiensis) ac civitatis patronus sanctus Antoninus est,... cujus martyrium ipsa civitas, sicuti & capitulum cathedrale, insignium loco gerit: cum quo celebrantur sancti Joannes & Almachius, Antonini in prædicatione & passione socii, fitque continua eorum commemoratio in officio divino, ut & Caii & Alexandri martyrum Apameæ Syriæ, quorum sacræ reliquiæ inde Appamias Galliæ Narbonensis, quadam expeditione sacra ab uno ex comitibus Fuxi delatæ, ac thecis argenteis, gemmis ornatis inclusæ, in prædicta ecclesia B. Mariæ de Campo collocatæ fuerant; sed thecis direptis, reliquiæ ab hæreticis, quemadmodum & sancti Antonini Sociorumque, nec non sanctæ Nataliæ virginis & martyris Appamiensis, igne crematæ sunt. Videmus hic, reliquias sanctorum Caii & Alexandri, uti & S. Nataliæ, martyrum Apamiensium in Syria, æque servatas fuisse Apamiis ac corpus S. Antonini. Cur ergo non credamus quatuor hæc corpora eodem tempore in Galliam fuisse delata? Sane difficilior non fuit translatio corporis S. Antonini quam aliorum, & rationes tam variæ sunt, quæ illum eundem cum S. Antonino Syro persuadent, ut prævalere debeant popularibus ac fabulosis traditionibus Apamiensium, Sanctum illum urbi suæ attribuentium.

[Annotata]

* in Ms. aliquantulum

* apud Lab. &

§ V. Respondetur ad argumenta contra sententiam nostram prolata in Historia Occitaniae.

[Prima objectio contra translationem corporis ex Syria,] **Laudati** scriptores Historiæ Occitaniae, qui controversiam alio traxerunt, ut jam monui, contendunt translationem S. Antonini verisimilem non esse in sententia nostra, atque ita loquuntur

tom. 1 pag. 623: Revera nullo modo verisimile est, corpus S. Antonini martyris Apamiensis in Galliam esse translatum seculo V aut VI, uti insinuant Bollandiani (nimirum Sollerius num. 27, sed dubitanter) & ne quidem seculo VIII. Nam, si in Gallia habemus reliquias ex Oriente allatas, eæ fere allatæ non sunt, nisi a tempore expeditionum cruce signatorum, quando domini ad expeditiones illas profecti, aliquas attulerunt in reditu suo, postquam illas acceperant ex urbibus infidelium dominio ereptis, aut alio modo. Et mox subjiciunt, corpora sanctorum Caii, Alexandri & Nataliæ martyrum fuisse allata ex Apamea Syriæ in Galliam per Rogerium comitem Fuxensem, dum revertebatur a prima expeditione cruce signatorum. Verum, inquit, quoniam hæ reliquiæ translatae non sunt ad abbatiam Fredelacensem, nisi sub finem XI aut initium XII seculi, & quoniam jam ostendimus reliquias cujusdam sancti Antonini diu ante honoratas fuisse in monasterio hujus nominis in provincia Rutenensi, hæc nobis præbent causam existimandi, fuisse in Galliis quempiam sanctum Antoninum martyrem, distinctum ab Apamiensi in Syria. Hoc præcipuum est argumentum, quo laudati scriptores utuntur, ut probent S. Antoninum fuisse passum in Gallia, ita tamen ut locum martyrii relinquant incertum, & recedant a traditione Apamiensium, qui volunt Sanctum esse passum in urbe sua.

[43] Fateor conclusionem hanc tam belle esse deductam, ut primo intuitu dubitaverim, [cujus antecedens propositio nec probata est nec vera,] an illi non deberem assentiri. Verum, discussis diligenter antecedentibus, multa reperio sine probatione asserta, ita ut conclusio necessario vacillet. Translatio seculo V, VI, imo & VIII & consequenter etiam X, nullo modo verisimilis est laudatis scriptoribus. Quid ergo? An S. Radegundis seculo VI non accepit reliquias ex Oriente, & quidem ex locis diversis? Audiamus Vitam ejus, a Baudonivia moniali coæva scriptam, apud nos tom. III Augusti pag. 79: Pervenit tandem ad eam (S. Radegundem) de domno Mammete martyre, quod Hierosolymis sua sancta quiescerent membra. Hæc audiens, ... transmisit virum venerabilem Reovalem presbyterum, qui tunc sæcularis erat, & adhuc superest corpore, ad patriarcham Hierosolymitanum, poscens de beati Mammetis pignore. Hic autem presbyter ei, ut latius refertur, digitum S. Mammetis reversus attulit. In eadem Vita mox narratur S. Radegundis nuntios cum litteris commendatitiis Sigeberti regis direxisse ad imperatorem Justinum, ut partem Crucis Dominicæ aliasque Sanctorum reliquias ab eo peteret. Impetravit sancta regina petitas reliquias, teste non modo hac Vita, sed etiam Gregorio Turonensi & Venantio Fortunato, quorum verba recitantur ibidem

in Commentario prævio § 5. Hinc laudata Baudonivia plures alias recensens, sic generatim loquitur de collectis per S. Radegundem reliquiis: Postquam monasterium est ingressa, quantam multitudinem Sanctorum fidelissimis precibus congregavit! Hoc Oriens testatur, Aquilo, Auster, vel Occidens profitetur: quia undique pretiosas gemmas cæloque reconditas, & quas paradisos habet, ipsa devota tam muneribus, quam precibus sibi obtinuit. Hoc solum S. Radegundis exemplum sufficere potest, ut judicemus non paucas reliquias ex Oriente in Galliam delatas ante expeditiones sacras sub finem seculi XI inchoatas.

[44] Verumtamen non deessent exempla alia translatarum iis temporibus reliquiarum ex Oriente in Galliam, [sed potius certis factis contraria,] si necesse esset ea hoc loco cum ex Actis Sanctorum, tum aliunde accumulare. Baronius in Annalibus ad annum 637 num. 1 prudenter observat, plerasque Orientalium Sanctorum reliquias, quas in Occidente habemus, translatas esse post occupatas ab infidelibus Ægyptum & Syriam, aliasque vicinas provincias. Nam relata expugnatione Antiochiæ per Saracenos, hæc subjungit: Plane his temporibus, quibus sive a Persis antea, sive ab Arabibus postea iisdemque Mahometanis & Sarracenis captæ sunt nobilissimæ civitates Orientis Alexandria, Hierosolyma, & Antiochia, una cum eisdem subditis regionibus, accidit, ut sive habitatoribus in Occidentem commigrantibus, sive mercatoribus cum iisdem gentilibus tuto versantibus, sive aliis fidelibus Christianis id curantibus, complura sanctorum tum martyrum tum confessorum corpora translata fuerint in Occidentem, atque in diversis locis, sive Romæ, sive Venetiis, vel alibi collocata. Romam autem translatas tunc fuisse venerandas reliquias Ignatii martyris Antiochia, constans fama vetusque traditio potius, quam scripta significant. Quod & pariter dicendum de aliis pluribus Sanctorum reliquiis, quas ex Oriente advectas diversa Occidentalis orbis loca custodiunt. Hactenus Baronius, & recte.

[45] [prorsus evertitur:] Ex hisce autem non modo verisimile fit, quasdam Sanctorum reliquias ex Oriente translatas esse in Galliam seculo VI, VII & VIII; sed etiam ex tempore occupatæ per Saracenos Antiochiæ, sub qua erat Apamea, parum verisimile apparet, corpora SS. Caii, Alexandri & Nataliæ translata inde esse circa finem seculi XI, ut volunt laudati scriptores, sed sine probatione idonea. Nam, cum tota illa provincia sub Saracenorum dominio permanserit ab illo tempore usque ad finem fere seculi XI, quis facile credat tot corpora sacra ibi per quatuor secula & dimidium servata fuisse sub tyrannide Mahometanorum, ac demum avecta, quando tutius servari potuissent sub Christiano

principe? Quin imo ne quidem usque ad annum 637 Apameæ permansisse sacra hæc corpora, mihi verisimilius est: Apamea enim, teste Evagrio lib. 5 cap. 10, capta fuit ab Adaarmane sub Chosdroe Persarum rege. Captam vero Adaarmanes totam concremavit, benisque omnibus contra fidem datam direptis abscessit, universos cives ac finitimos captivos abducens: inter quos ipsum quoque urbis episcopum, & eum, cui administratio provinciæ commissa erat, secum asportavit. Expugnationem urbis ad annum 573 refert Pagius num. 7. Hæc omnia persuadent, prædicta sacra corpora non permansisse Apameæ usque ad expeditiones sacras. Itaque traditio relata a Sammartanis de translatis corporibus ab uno ex comitibus Fuxi parum auctoritatis habere potest, & conjecturæ videtur attribuenda. Certe illa traditio, si vera esset, necdum evinceret id factum esse per Rogerium, qui forsan Apameæ numquam fuit. Totum igitur istud argumentum collabitur, & verisimile manet S. Antonini corpus cum corporibus aliorum sanctorum Apamiensium in Galliam delatum esse post vastatam Apameam.

[46] [altera objectio adducit auctoritatem illorum, qui nostræ favent sententiæ:] Laudati scriptores refutato nunc argumento subjungunt auctoritatem Vincentii Bellovacensis & S. Antonini, quos sibi faventes credunt. Acta etiam, licet fabulosa fateantur, aut saltem maxime interpolata, opinioni suæ tanto magis favere asserunt, quanto magis invicem consonant in uno hoc articulo, quem traditioni antiquæ conformem dicunt. Verum jam ostendi Bellovacensem, cui S. Antoninus titulo 8 cap. 1 § 42 prorsus consonat, uti & Petrus de Natalibus, meæ omnino sententiæ favere, cum nullus illorum vel verbo insinuet, Sanctum passum esse in Gallia, sed Apameæ passum scribant, quam in Gallia tunc non fuisse, inter nos convenit. Acta vero tanto magis huic adstipulantur sententiæ, quanto magis cum dictis scriptoribus conspirant pro Apamea Sancti palæstra, aliisque gestis eodem modo apud omnes relatis. Sola nomina fluviorum, Actis deinde adjecta, Galliam insinuant, nec quidquam præterea in Actis, ex quo colligas Sanctum Galliæ adscribendum. Tota ergo hæc probatio auctorum Historiæ Aquitaniæ pro nobis rectius adducitur, cum illi ipsi velint Sanctum non esse martyrio coronatum Apamiis in comitatu Fuxensi; atque Apamia tamen aut Apamea miro omnium consensu assignetur, ita ut illa quærenda sit in Syria. Ne traditio quidem ipsis favet: nam illa habet Apamiæ passum Sanctum, non in alio Galliæ loco. Quis autem non intelligat, facilius errari potuisse in locis ejusdem nominis, quam in locis nominis diversi, atque adeo facilius substitui potuisse Apamiam Gallicam pro Apamia Syriaca, quam alia qualibet urbe.

[47] Tandem laudati scriptores adducunt aliquot Martyrologia non admodum vetusta. [respondetur objectioni tertiæ,] In Martyrologio Centulensi, seu S. Richarii, scripto verosimiliter seculo XIV hæc leguntur: In Gallia territorio Catercensi (Cadurcensi, opinor) sancti Antonini presbyteri & martyris. Eodem die, sancti alterius Antonini pueri, martyris. Ad hæc viri eruditi observant sequentia: Martyrologium istud recenset 2 Septembris sanctum quemdam Antoninum presbyterum & martyrem in territorio Cadurcensi, distinctum a Syro, quem puerum vocat, quemque eodem die memorat. Quæro ego, unde id hauserit collector istius Martyrologii? An ex Actis? An ex Apographis Hieronymianis? An ex Usuardo, qui alterum eodem die, alterum sequenti memoravit, quemque male correxit? Quidquid sit, junior est scriptor ille, quam ut ejus unius auctoritate credamus, quemdam Antoninum martyrio coronatum in territorio Cadurcensi. Sane crediderim ab isto martyrologo S. Antoninum Cadurcensi territorio adscriptum, quia credidit ejusdem Sancti monasterium, in quo colitur, ad dictum spectare territorium, cui revera vicinum est. Duos vero ab hoc & aliis recensitos putem, quia in Apographis Hieronymianis modo puer vocatur, modo martyr, quem presbyteri titulo alii ex Actis condecorarunt: nam Acta ipsa puerum initio vocant, deinde presbyterum asserunt; nec dubium videtur, quin tituli illi ex Actis sint derivati. Nihil igitur ad rem facit auctoritas istius martyrologii.

[48] Neque plus prodesse potest codex Victorinus, seu S. Victoris Parisiis, [uti & quartæ, quæ varia est,] in quo sic legitur apud Sollerium in Usuardo ad 2 Septembris: Civitate Brugdunensi, passio S. Antonini levitæ, cum Joanne presbytero & Almachio puero. Nihilo, inquam, solidius ex his verbis inferunt eruditi adversarii hunc Antoninum alium esse a S. Antonino Syro. Totum tamen eorum ratiocinium subjungo: Hic autem Antoninus debet esse ille Aquitanus, quia in ecclesia Apamiensi * colebantur reliquiæ duorum ipsius sociorum Joannis & Almachii, quos nullus assignat socios S. Antonino Apamiensi. Hinc patet novum Martyrologium Romanum, cui Cardinalis Baronius ad 2 Septembris inseruit: "Pamiæ in Gallia S. Antonini martyris &c.", non esse primum Martyrologium, quod memorat sanctum quemdam Antoninum in Galliis. Laudatus tamen Cardinalis erravit in loco martyrii. Hactenus illi, qui ad hæc solum addunt, antiquum esse Sancti cultum in Gallia & Hispania, & præsertim in Aquitania & Arvernia, voluntque non futurum fuisse, ut hic cultus tam late extenderetur, nisi Sanctus in Gallia esset passus. Verum, quod spectat ad cultum, is ortum habere potuit ex reliquiis in Galliam delatis, sicuti factum est in Hispania; nec tam late umquam extensus est S.

Antonini cultus per Galliam, ut ex eo probabiliter inferri possit locus martyrii. Rectius ex cultu serius inchoato colligitur, Sanctum in Gallia revera non esse mortuum.

[49] Jam vero vellem explicuissent eruditi scriptores, ubinam in Galliis sit illa civitas Brugdunensis, [& nimis vaga,] cui Martyrologium Victorinum attribuit S. Antoninum levitam cum sociis Joanne & Almachio. Hic Antoninus, inquiunt, debet esse ille Aquitanus. Qua igitur Aquitaniæ parte est civitas illa Brugdunensis? Id sane expositum oportuerat, priusquam ex civitate prorsus ignota inferretur regio determinata. At inquiunt, socios ejus Joannem & Almachium nullus attribuit Antonino Syro. Respondeo socios illos male attribui S. Antonino, sicuti in Martyrologio S. Savini de Levitania male cum S. Antonino junguntur Anicetus & Formus, qui alibi rectius Photinus. Porro, si fontem, unde nugas suas hausit hic martyrologus, viri eruditi vidissent, prorsus abstinuissent ab hoc argumento. Produxit novam Sancto palæstram, novos martyrii socios, novum levitæ, seu diaconi, titulum martyrologus iste, omnia autem ex eodem fonte, ex Actis nimirum fabulosissimis, quorum habeo apographum ex codice Rebendorffensi. Consentiant hæc in multis cum Ms. Rubeæ-Vallis & cum Actis, quæ secutus est Bertrandus, sed in variis etiam ab omnibus dissentiant.

[50] [quæque profluxit ex fonte impurissimo,] Accipe pauca pro specimine. Natum dicunt Antoninum Tolosensi Apamiæ oppido ... temporibus Pippini regis & Theodorici, cujus & nepos erat. Profectus ad limina Apostolorum, .. ad civitatem Salernitanam perrexit, ubi in eremo habitavit per octodecim continuos annos. Dein venit rex Pipinus cum sancto Heleno episcopo ... in urbem Romam sumere sibi imperium. Hic accersitum Antoninum reduxit secum in civitatem Brucdunensem. Hinc Antoninus perrexit in regionem Movitensem cum supra dicto Heleno episcopo. Reversum autem Antoninum voluit Theodoricus rex episcopum creare Tolosanum; varia quoque monasteria eum sibi abbatem cupiebant. Ille vero utramque dignitatem recusans, vix tandem ad hoc precibus superatus est, ut honorem susciperet diaconatus. Post hæc a Theodorico inclusus est carceri, ubi ab angelo pastus, & recreatus est a puero quodam Almachio. Inventum in carcere Almachium, jubente rege, satellites ex alto præcipitaverunt. Verum puer, angelo protegente, illæsus mox cœpit prædicare. Non diu post, occiso Theodorico per Pipinum in prælio, Galatianus (alibi Gerladius) rex variis tormentis Antoninum aggreditur, ut fidei renuntiet, sed hic nec plumbo bulliente occidi, nec aqua potuit suffocari: Tunc pii populi rapuerunt inde beatum

Antoninum de manu regis Galatiani, & miserunt eum in Frigdelensem urbem, ubi invenit puerum suum Almachium.. Et manserunt simul in loco, qui vocatur Orientalis, ... diebus innumeris.

[51] [ex Actis nimirum omnium fabulosissimis.] Deinde accessit ad illos, monente angelo, Joannes presbyter. Nec multo post capti omnes, ductique sunt ante conspectum Metopii regis. Fide autem illorum nequidquam tentata, ducuntur ad ripam cujusdam fluminis, ubi spiculator, arrepto gladio sanctum Antoninum ab humero dextra lævaque in duas partes membratim divisit, ita ut caput & brachium dextrum in una parte remaneret, corpus vero & læva, quæ est manus sinistra, ex alia parte jaceret. Almachius vero & Joannes presbyter ... capitis obtruncatione gloriosum martyrium compleverunt. Deinde corpora jussu Effrasiaë, quæ erat paganissima neptis Metopii regis, flumini injecta sunt. Caput autem angelorum ministerio per Areiam *, aliosque fluvios sic vectum scribitur ad locum, qui dicitur Vallis nobilis, ut locus martyrii ex iis statui deberet circa hodiernas Apamias. Demum trium Martyrum corpora sepulta dicuntur in civitate Frigdelensi, ac ibi postmodum magnam fabricaverunt ecclesiam. Hæc porro omnia multis miraculis, apparitionibus, aliisque fictitiis adjunctis sic exornata sunt, ut Acta illa nullam prorsus mereantur fidem; nec majorem martyrologus ille, qui ex hisce civitatem Brugdunensem, diaconi officium, ac duos martyrii socios imprudenter descripsit.

[52] Porro socii illi Joannes & Almachius cum S. Antonino etiam junguntur in Ms. Rubeæ-Vallis, [Joannes & Almachius, qui ab aliquibus socii dantur Antonino, nihil evincunt:] & apud Bertrandum; at illa Acta nihilo meliora sunt, cum easdem contineant fabulas, exceptis ignotis istis civitatibus, paucisque aliis, pro quibus alia habent figmenta æque clara. Gononus quoque de Vitis Patrum Occidentis pag. 256 Joannem & Almachium cum S. Antonino memorat, sed ex iisdem Actis, quæ tradit compendio, omissis quibusdam anachronismis, & fabulis apertioribus. Quin & Spondanus eadem breviter perstrinxit ad annum 1295 num. 12. Quod autem Apamiis fuerint SS. Joannis & Almachii reliquiæ non inficior. At nec inde inferri potest, hosce Sanctos cum S. Antonino passos, & multo minus, S. Antoninum in Gallia obiisse: nescimus enim, an reliquiæ illorum duorum allatæ sint Apamias simul cum reliquiis S. Antonini, an seorsum. Nescimus, an eo delatæ sint ex alia Galliæ parte, an aliunde. Itaque ex servatis olim in civitate Apamiensi reliquiis Joannis & Almachii nihil aptius concludi potest, quam hasce recentioribus fabulatoribus occasionem præbuisse comminiscendi Sanctos illos fuisse S. Antonini in martyrio socios. Quapropter reliquiæ

Apamienses nihilo magis prosunt, ut S. Antoninus Galliae attribui possit, quam adducta obscuri nominis Martyrologia. Quod vero dicitur de Martyrologio Romano ad rem parum attinet, nisi forsitan eruditi viri contradicere voluerint Sollerio, qui num. 6 dixerat, Baronium procul dubio inductum fuisse a recentioribus, Maurolyco, Felicio & Galesinio, Ut 11 Septembris signaret "Pamiæ in Gallia, S. Antonini martyr", alio Apamiensi Syro plane neglecto & prætermisso. Hoc certe ab antiquis, imo a nullo prorsus classico Martyrologio haurire potuit. At hæc verba potius confirmant, dum consentiunt non recte annuntiatum Pamiæ in Gallia, & dum Syrum Apamiensem agnoscunt.

[53] Apertius iidem scriptores Sollerium carpunt pag. 622, [respondetur ad alias quasdam] quia Aquitanum vocaverat S. Antoninum, quem Galli Apamienses sibi attribuunt. Labet censuram audire: Quapropter, inquiunt, erraverunt Bollandiani, dum, supponentes, quod S. Antoninus martyrium subiisset Apamiis in Gallia, martyrem faciunt Aquitanum: Tolosanum enim territorium constituebat partem Galliae Narbonensis. Poterant hanc correctionem omittere laudati historiographi, cum inutilis esset ad S. Antoninum Galliae vindicandum, quod unum ibi agebant. Imo vero omittenda prorsus erat, cum recte locutus sit Sollerius, qui non ignorabat Tolosam esse in Gallia Narbonensi: nam jam num. 2 locutus fuerat de Antonino in Gallia Narbonensi; sed non ignorabat idem Sollerius, ipsam primam Narbonensem, in qua est Tolosana ditio, partem olim fuisse Aquitaniæ generatim sumptæ. Quin imo id ipsi sæpe in Historia sua agnoscunt laudati scriptores. Cur igitur non licuit Sollerio S. Antoninum, si Apamiis passus esset, Aquitanum nominare, sicut subinde Occitanum vocavit, & sæpius Gallum? Certe etiam hoc tempore in rebus ecclesiasticis, quidquid inter Oceanum, Pirenæos, Rhodanum & Ligerim interjacet, recepto vocabulo Aquitania nominatur.

[54] Non opus est multis respondere ad observationem, quam iidem historiographi fecerunt ad verba Adhemari Chabannensis: [eorumdem scriptorum observationes.] S. Leonardus in Lemovicino, & S. Antoninus martyr in Cadurcino miraculis cœperunt coruscare; ex quibus inferre nituntur S. Antoninum ex sententia Adhemari passum esse in Cadurcensi provincia, Quia, inquiunt, eum jungit cum S. Leonardo, qui Sanctus erat ipsius loci, quique certo mortuus est in agro Lemovicensi. Nihil magis probat hæc observatio, quam laudatos scriptores nihil prætermisisse, quod conducere crediderunt ad S. Antoninum Galliae vindicandum. Illum ego Gallis non invideo, sed pro instituto nostro, quid verum videatur inquiri.

Ceterum, priusquam hinc discedo, duo sunt observanda. Primum est, quod nec Tillemontius nec Sollerius in eam inclinaverint opinionem, ut nullum prorsus Antoninum Galliæ adjudicandum suspicati sint, sed quod solum tractaverint de eo, qui colitur Apamiis, ita ut illos proprie non refutaverint nuperi Occitanicæ Historiæ editores, sed potius statum quæstionis mutaverint, dum probare conati sunt Sanctum esse passum in alio Galliæ loco. Alterum est, quod tom. 2 pag. 358 asserant, allatas a Rogerio II Fuxensi comite reliquias Sanctorum Apamiensium in Syria, ac forsitan etiam S. Antonini martyris istius urbis, quo factum fuerit, inquiunt, ut Sanctus hic confunderetur cum S. Antonino martyre Aquitano, & antiquo patrono abbatiae Fredelacensis. Verum Aquitanum Antoninum nullus hactenus satis novit distinctum ab Apamiensi; & Acta omnia affirmant ejusdem Antonini caput fuisse in monasterio apud Rutenos, cujus corpus erat Apamiis, & aliquæ reliquiæ in Hispania. Præterea jam observavi, illam translationem Rogerio tribui sine probatione, & sine multa verisimilitudine.

[Annotata]

* de Pamiers

* l' Auriège

§ VI. Examinantur sententiæ aliquorum, qui crediderunt S. Antoninum passum esse Apamiis in Gallia.

[Chiffletius vult S. Antoninum Apamiensem socium fuisse S. Dionysii,] **Petrus** Franciscus Chiffletius in Dissertatione de uno Dionysio, ubi edidit Acta S. Antonini martyris, existimat S. Antoninum fuisse socium S. Dionysii Parisiensis, quem eundem credit cum Areopagita. Ex hac opinione, si vera esset, sequeretur S. Antoninum passum esse in Gallia seculo 2. Opinionem autem suam probare nititur Chiffletius ex variis scriptoribus, quos in Dissertatione sua allegat. Audi ejus verba pag. 145: Hæ omnes epochæ (aliorum de ætate S. Antonini) cum nullo nitantur fundamento, nec ab ejus Vitæ scriptore vel leviter attingantur, pronum est, illis rejectis, Antoninum martyrem putare S. Dionysii discipulum, quem ille e portu Arelatensi in Aquitaniam destinavit, ut testantur Græcus anonymus a Methodio laudatus, Methodius ipse, Methodii interpret Anastasius, & Hincmarus Remensis duos Antoninos, seniore & juniore aperte distinguens; cum Appamia sita sit in Tolosana Aquitanicæ provincia; neque sciatur, quid factum sit illo Antonino S. Dionysii discipulo, nisi ipse est Appamiensis Antoninus, Euangelii prædicatione, martyrio & miraculis clarus. Tota ratiocinatio huc redit. Fuit aliquis Antoninus socius S. Dionysii, aut etiam duo ejusdem nominis. Missus hic, aut horum

alter, fuit in Aquitaniam ad prædicandum Euangelium. Verisimile autem non est, hunc omni carere cultu & prorsus ignotum esse. Itaque credibile est hunc Antoninum esse martyrem Apamiensem, in cuius Vita nihil reperitur, quod isti repugnat conjecturæ.

[56] Nolim hic negare fuisse sanctum aliquem Antoninum inter socios S. Dionysii Parisiensis, [cui duos Antoninos attribuit socios ex epistola Hincmaro supposita, & in fine aucta:] qui an Areopagita sit, suo loco examinabitur. Certe laudatus Methodius apud Chiffletium pag. 21 de Dionysio habet, venisse ad portum Arelatensem, ex quo, inquit, Marcellum ad Hispaniam, Antoninum in Aquitaniam, verbum mittit seminatuos & roboratuos. Verum hunc Antoninum Meldenses sibi vindicant, & multis eum seculis coluerunt, olim quidem Officio semiduplici, nunc vero simplici commemoratione ad XXX Septembris, uti videre est in Historia Meldensis ecclesiæ Tossani du Plessis tom. 1 pag. 7, & latius nota 5 pag. 621 & 622. Consentit facile Chiffletius Antoninum Dionysii socium Meldensibus attribuendum, sed pag. 97 sic loquitur pro opinione sua: Hincmarus Remensis in epistola ad Carolum Calvum, duos Antoninos sancti Dionysii discipulos commemorat; seniore unum in Aquitaniam ab eo destinatum; alterum juniorem, qui Romam ad Anacletum Papam se contulit cum Sanctino, cuius etiam in episcopatu Meldensi successor fuit. Antoninus porro a S. Dionysio in Aquitaniam missus (quantum conjectura consequi possum) ipse Apamiensium patronus & martyr. Verum epistola illa Hincmari esse non videtur. Audi Benedictinos scriptores Historiæ litterariæ Franciæ tom. 5 pag. 577 in Hincmaro, ubi de epistola memorata sic loquuntur: Verum eruditis hodie persuasum est, hanc epistolam esse supposititiam. Deinde observant epistolam finiri illis verbismagis splendescit in lucem. sicuti edita est apud Mabillonium tom. 1 Analectorum pag. 59, & tom. 3 Annalium pag. 198: reliqua vero, quæ sequuntur apud Surium ad IX Octobris, ab alio quopiam adjecta esse. Itaque cum nec epistola sit Hincmari, nec quidquam de Antoninis habeat, secundus ille Antoninus solum nititur fabulosa historia, quæ dictæ epistolæ adjecta est, nec ullam meretur fidem.

[57] Nihil igitur ex epistola illa pro duobus Antoninis inferri potest; [verum opinio ejus fundamento caret idoneo, & aliunde etiam non est verisimilis.] nihil quoque ex missione Antonini in Aquitaniam, etiamsi missio illa, quæ incerto nititur fundamento, plane certa esset, & indubitata, cum ex Aquitania idem Meldas concedere potuerit. Quapropter fundamento idoneo caret opinio Chiffletiana, nec ullam ex Actis S.

Antonini habet similitudinem veri. Viderat hoc ipse Chiffletius, ideoque argumentum istud diluere conatur pag. 146 hisce verbis: Nec vero scrupulum faciat, quod hujus auctor Historiæ (qui nullum temporis characterem adhibuit, ex quo vel illius ætas, vel ipsius, de quo scribit, Antonini seculum agnosci possit) nullam Dionysii, a quo missus fuerit, mentionem facit; immo illum Appamiæ ortum asserit. Nihil enim repugnat, quo minus Antoninus Appamiæ natus, & ad exquirendos veræ fidei doctores, aut captandam martyrii occasionem (ut habet ejus Vita) peregre profectus, Dionysium ejusve socios obvios habuerit, atque ab iis sacratioribus imbutus mysteriis, & sacerdotio initiatus Appamiam redierit, ut unde in vitam mortalem eductus fuerat, indidem in cælestem patriam nasceretur. Verum hæc invicem adversantur: si enim Apamiis natus est, si in portu Arelatensi obvium habuit Dionysium, quomodo mox tam perfecte institutus est, ut ex portu Arelatensi mitteretur in Aquitaniam ad Euangelium prædicandum? Deinde, a quo institutus erat fide Christiana, ut jam ante adventum Dionysii Areopagitæ, ut vult Chiffletius, amore martyrii patriam deseruerit? Hisce adde, quod sæpe jam diximus, Apamias eo tempore non exstitisse in Gallia, nec dubitabis, quin prorsus repudianda sit Chiffletii sententia.

[58] [Gononus vult Sanctum floruisse seculo 5, multasque amplectitur fabulas;] Gononus de Vitis Patrum Occidentis lib. 4 pag. 256 & 257 alia S. Antonino attribuit gesta, ac ætatem multum diversam. Vult enim filium fuisse Fredelasii Apameæ regis, floruisse circa annum Domini CDXLIX tempore Merovei Gallorum regis, ipsius quoque avunculum fuisse Theodoricum Tolosæ regem. Hunc autem ait fuisse illum Visigothorum regem, qui periit in bello, cum regi Hunnorum Attilæ in Campania Galliæ opem ferret contra Meroveum Francorum regem, qui eundem interfecit. (Anno 451 pugnavit Theodoricus contra Attilam cum Aetio Romanorum duce & Meroveo Francorum rege, non vero Attilæ opem tulit, ut perperam dicitur.) Demum Antoninum adscribit Ordini Eremitarum S. Augustini, asseritque martyrem fuisse sub pagano rege Galeatio & Metropio. Omnia hic æque confusa & falsa. Ignotus enim Fredelasius Apamiarum rex, & procul dubio fictitius, cum ipsæ non exstarent Apamiæ, nec ullus Apamiarum rex apud antiquos scriptores sit cognitus. Nihilo notior, opinor, erat eo tempore in Gallia Ordo Eremitarum S. Augustini. Fictitius item rex est Galeatius, qui Theodorico successisse dicitur, uti & Metropius, aut Methopius: nam occiso Theodorico successit filius Thorismundus, huic vero Theodoricus II. Denique commentitia est tota hæc epocha, cum in Actis fabulosis, ex quibus omnia deprompta sunt,

occurrant Pipinus & S. Audoënus, ita ut necessario ad seculum VII aut VIII respicere debeat, qui Acta illa fabulosissima tucri contendit.

[59] [Sammarthani S. Antoninum Apamiensem cum Lucensi confundunt:] Sammarthani tom. 2 Galliae Christianae pag. 157 res gestas S. Antonini eodem fere modo narrant, quo relatas dixi a Gonono, omissis tamen aliquot fabulis. Verum addunt hi aliqua de cultu in Italia, quæ hoc loco discutienda sunt: Multa, inquiunt, loca sacra visitavit, varias eremos incoluit, & post peragratam multo tempore, & miraculis illustratam omnem circa regionem, urbem Romam, quo delatus, cæteramque Italiam, ubi adhuc insignis est ejus memoria in oppido Castrinovi, duodecim circiter milliaribus Roma distante, ubi uti præcipuus patronus & loci & ecclesiæ magna religione & veneratione colitur &c. Et quibusdam interjectis sic prosequuntur: Ecclesiamque ad quandam sylvam Castronovo proximam, ubi diutius habitavit, miraculis dicti Sancti depictam, vicini ipsi populi magna veneratione frequentant. Non satis mihi constat, quodnam oppidum Castronovo, seu Castrum novum designare voluerint laudati scriptores, cum varia istius nomina reperiantur in Etruria. Vix dubito, quin illud longius sit Roma dissitum, quam duodecim milliaribus. Verum quidquid sit de loci situ, minime dubito, quin alius sit Antoninus, qui ibidem est patronus. Certe egerunt Majores nostri ad XXVII Aprilis de S. Antonio presbytero & eremita, qui vulgo Antoninus vocatur, quique Lucæ, Senis aliisque Italiæ locis colitur. Hunc, opinor, patronum habent incolæ Castri novi. An autem istud sit Castrum novum Senense, an Volaterranum, an aliud in Etruria; an forsitan locus, qui in variis tabulis S. Antonio dicitur, notaturque in limite territorii Senensis, hactenus affirmare nequeo. Demum ex hisce verisimile est, quædam gesta hujus etiam Antonini presbyteri ac eremitæ attributa esse S. Antonino Apamiensi. Talia videri possunt vita eremitica, presbyterium, ac iter Italicum, quæ S. Antonino Apamiensi in Actis parum verisimiliter adscribuntur.

[60] Ultima sententia est illorum, qui S. Antoninum connectunt cum Pipino rege, [aliorum sententia, qui Sanctum floruisse volunt seculo 8, etiam improbabilis.] & seculo VIII. Si illa opinio melioribus fulciretur Actis, facilius conciliari posset cum initio cultus in Gallia & Hispania. Verum Acta illa scatent tot anachronismis & fabulis, quemadmodum jam indicavi, ut epocha etiam totaque sententia, quæ tam ruinoso nititur fundamento, repudiari debeat. Accedit quod ne illo quidem tempore conditæ essent Apamiæ Gallicæ, quibus attribuuntur natales & mors Sancti. Præterea prorsus inverisimilis redditur illa opinio, si consideremus præcipuos martyrologos

vicinos fuisse istis temporibus; atque ab iis S. Antoninum annuntiari Apameæ in Syria, ut probavimus. Itaque cum omnes opiniones, quæ S. Antoninum adscribunt Apamiis Gallicis, prorsus videantur improbabilis, idque nobiscum agnoscant eruditi scriptores Historiæ Occitaniæ; cumque etiam omnia Acta, præcipui martyrologi, & multorum seculorum traditio asserant, Sanctum Apamiæ natum, ibidemque aut prope eam passum esse; nihil videtur superesse, nisi ut existimemus Apameam in Syria intelligendam, cui facili errore Gallica substituta sit posterioribus seculis, quod eo delatæ essent reliquiæ, cultusque ibidem dudum inchoatus.

[61] Attamen ideo non contendo nullum esse S. Antoninum in Gallia, [Conclusio Commentarii, & monitio de Actis edendis.] nec alia intentione refutavi rationes allegatas a scriptoribus Historiæ Occitaniæ, quam ut ostenderem S. Antoninum, qui colitur Apamiis, verosimiliter Gallum non esse, uti illi moliebantur probare. Si alius sit Antoninus Meldis, alius in Arvernia, alii aliis Galliæ locis, de illis hic non disputo. Si ille etiam, qui in Rutenis colitur, probari possit ab Apamiensi distinctus, de illo rursum alia quæri poterunt. Ceterum quæ disputavimus veri investigandi causa, libenter deseremus aut corrigemus, si quis certiora de S. Antonino invenire potuerit & meliora. Nunc vero, postpositis omnibus Actis prolixioribus, gemina subjungam Acta breviora, altera ex Ms. Reginæ Sueciæ, altera ex Vincentio Bellovacensi, non quidem ut authentica, sed ut minus vitiosa. Sane dubitandum non est, quin prolixiora illa, quæ apud Labbeum & Chiffletium sunt edita, magis sint fabulosa, & omnium deterrima Bertrandiana & Mss. illis similia. Sic tamen breviora illa Acta edemus, ut in Annotatis simus addituri ex variis Mss. omnia illa, quæ Lectori utilia esse judicamus.

ACTA PRIMA
auctore anonymo
Ex codice Ms. 33 Reginæ Sueciæ.

Antoninus martyr Apameæ in Syria (S.)

BHL Number: 0568

A. Anonymo.

[Sancti patria & fervor religionis,] **Sanctus** a itaque memorandus Antoninus, Apamiæ oriundus, cum in vico quodam solus inter gentilium tenebras, fidei suæ lumine, velut cujusdam sideris splendore fulgeret, ut sacrilegam eorum vitaret insaniam, juxta sacrarum Scripturarum præcepta, ad alium vicum, in quo nonnullorum Christianorum conversatio erat, transmigravit: eodemque loco in sancti operis studio & sedulitate persistens, numquam tamen ab impiorum increpatione b cessavit. Cumque diabolica versus eum rabies in sacrilegis tortoribus inflammata

concreveret, etiam tempus coronæ ejus triumphalis instaret, præsens dixit suum ipse [agonem c.]

[2] [martyrium, quod ante prædixerat: corporis partes fluvio injectæ,] Nam cum dierum Christianæ legis solemnitas ageretur, essetque in ea festivitatis devotio religiosus viris, loca convenire sacris consecrata ministeriis, se proinde paulo longius iturum nonnullis ipse dixisset, simulque denunciavit ore prophetico d, se inde minime reverti, impiorum vero manibus comprehendendum & furore feriendum esse. Itaque sicut divino spiritu pronunciaverat informatus, a gentilibus, qui ejus sanctos speculabantur egressus, ita in itineris sui profectione prostratus est, ut pro confessione Dei ac Domini nostri Jesu Christi, dum ei illatam unius mortis pœnam gentilis insania existimat non posse sufficere, in plurimas partes frustra e divisus, in aquæductum f, qui ad urbem Apamiæ defluebat, sacrilegis impiorum manibus jactaretur.

[3] [in eo mirabiliter servantur, uti & sanguis:] Verum mox perennem gloriosissimi Martyris sui palmam præsens Divinitas approbavit. Nam sacra venerandi corporis membra, quæ fuerant ante dispersa, velut in unam eandemque compagem se sponte propria contulerunt: gloriosissimus quoque illius sanguis, pro Domini nostri amore profusus, ita aquæ illius rapido furore conjunctus est, quasi in terram aridam unius loci fuisset statione collectus: nil exinde mobilis elementi vindicans sibi unda dispersit; sed velut quodam fidelissimo famulatu membris suis integrum illibatumque conjunxit: itaque quod sacrilega manus furibunda disperserat, velut agnoscens famulum Christi, fidelior aqua servavit: nam coagulati circa corpus cruoris non exiguus quidam cumulus est repertus. Postea fluentum quoque ipsius aquæ-ducti, acsi injuriam sancto corpori inferre metueret, se a cursu solito lapsuque suspendit, & siccum sacris membris locum, tamquam in morem divisi pro Israëlitico transitu maris, aut conversi retrorsum Jordanis, exhibuit.

[4] [corporis inventio & translatio ad locum sepulturæ:] Deinceps cum ad levandum sacratissimum corpus diversorum populorum agmina numerosa venissent, numquam se a pluribus passus est transportari; sed duabus tantum mulierculis, quæ fuerant fidei ardore succensæ, ut illic, ubi tumulari voluerat, transferretur, exinde se furtim passus est vehi; nimirum ut & hic virtus Martyris monstraretur: siquidem quod multis arduum fuerat & impossibile, duabus tantum fragilissimi sexus personis levissimum redderetur g.

[5] Quod cum ad quemdam presbyterum, quo beatissimus martyr voluerat manifeste deferri, [sepultura, miracula: tempus martyrii.] omni

per illas fide fortissimas mulieres fuisset facilitate delatum; priusquam solemnibus tumularetur exequiis, magna virtutum suarum documenta præmisit: nam fugatis dæmonibus & purgatis liberatisque corporibus, multos pristinæ reddidit sanitati. Passus est autem beatissimus martyr Antoninus tempore Antonini imperatoris, cognomento Pii ^h, haud longe extra muros supra dictæ urbis super fluminis ripam, quod Areia ⁱvocatur; sepultus vero a religiosissimis Christianis honorifice in loco, ubi a duabus jam dictis mulieribus fuerat delatus, quarto Nonas Septembris ^k.

ANNOTATA.

a Acta hunc præfixum habent titulum: Passio sancti Antonini martyris. Brevia sunt, & in quibusdam ab omnibus aliis dissonant, atque hac de causa eduntur. Verum, etiamsi pauciores in hisce Actis sint fabulæ, non carent suis etiam defectibus.

b Hæc omnia conciliari utcumque possunt cum elogiis Græcorum, nisi quod ibi omnia adjuncta distinctius explicentur.

c Vox agonem, quam uncis inclusi, in Ms. non est; sed locus pro hac aut simili voce vacuus.

d Hæc martyrii prædictio habetur in omnibus Actis Latinis, non in Græcorum elogiis.

e Forte legendum frustatim.

f Aquæductus hic sumitur pro fluvio.

g Hæc corporis per duas mulieres translatio in solo hoc Ms. reperitur. In aliis quidem narratur, quo modo corpus & sanguis fuerit conservatus in fluvio, at de inventionem & sepultura corporis non nisi brevissime agitur. Hæc itaque corporis translatio ad locum sepulturæ nihilo certior apparet, quam sint alia mirabilia Actis inserta.

h Imperavit Antoninus Pius ante & post mediumseculi 2, ideoque ex hisce mors Sancti figenda esset circa medium ejusdem seculi. Porro hæc martyrii epocha non in solis hisce Actis legitur, sed etiam in alio quodam Ms. bibliothecæ Mellicensis, in quo sic habetur: Explicit Passio S. Antonini martyris, quem peregrini (Hispani videlicet) Antolinum vocant, qui passus est Apamiæ civitate, sub Antonino in prædicto recognomento Pii, IV Nonas Septembris. Nolim tamen contendere hanc epocham satis esse certam, cum duo memorata Mss. ad hoc non satis habeant auctoritatis. In duobus apographis Hieronymianis Sancti martyrium collocatur sub Constantio, idque non displicet Tillemontio. Verum annuntiationes illæ, cum longiores sint, quam passim occurrant in Hieronymianis, videntur interpolatæ. Prior apud Florentinum ad III Septembris sic habet: Et in

regione Apamiæ, vico Aprocavito, sub Constantio imperatore, provincia Syriæ, sanctorum Antonini pueri annorum XX, & Aresti episcopi, cujus gesta habentur. Altera annuntiatio in Codice Reginæ Sueciæ talis est: In provincia Syriæ, sub Constantio imperatore, passio S. Antonii, adolescentis XX annorum, & Aresti episcopi, cujus gesta habentur. Horum etiam codicum auctoritas non sufficit, ad ætatem Sancti certo figendam sub Constantio. Acta alia, exceptis illis, quæ pessime Pipinum regem cum Sancto connectunt, nullum designant tempus. Itaque vel mors Sancti figenda est sub Antonino Pio, vel sub Constantio, vel nullum tempus determinandum, nisi vagum illud, quo adhuc vigeat idololatria, quæ necdum extincta erat sub Constantio.

i Areia flumen antiquis est incognitum, ut opinor; nec exprimitur nomen fluvii apud Bellovacensem, Equilinum aut S. Antoninum, quorum nullus videtur illud omissurus fuisse, si invenisset in Actis. Valesius in Notitia Galliarum pag. 26 illud nomen accepit ex Actis S. Antonini, & de fluvio ipso hæc scribit: Areia, qui & in veteribus tabulis Aregia, ut Novientum & Novigentum, Albia & Albiga, fluvius est vulgo dictus Ariege, quibusdam corrupte l'Aurige; a Massono prisci ejus fluvii nominis ignaro Aurigera novo ac ridiculo nomine nuncupatus, qui Apamiam alluit & Garumna recipitur, ut & Tarnis, quem auget Avario. At vehementer dubito, an Areia nomen sit tam vetustum, quam vult Valesius. Certe nullum adducit monumentum, nisi Passionem S. Antonini, quam multo vetustiore vult scriptoribus seculi XIII; at ego seculo XIII vetustiore non ausim dicere. Sane difficulter intelligere possum, quo modo scriptor seculo XIII vetustior Apamias S. Antonino synchronas facere potuerit, cum hæc natæ sint circa initium seculi XII. Ceterum nomen fluvio, quod ante non erat expressum, dederunt scriptores Actorum, ubi cœpit invalescere opinio de martyrio Sancti apud Apamias.

k Dubium esset, an hæc intelligenda sint de die emortuali, an de die sepulturæ, nisi alii clare eundem diem Sancti martyrio assignarent. At vel sic incertum est, an Sanctus eo die revera fit mortuus.

ACTA ALIA

Ex Speculo Historiali Vincentii Bellovacensis lib. 13 cap. 35.

Antoninus martyr Apameæ in Syria (S.)

BHL Number: 0570

[Sanctus Apameæ natus, & dein sacerdotio initiatus,] **Sanctus** Antoninus Apameæ a oppido oriundus, nobilis genere, ab infantia cœpit sanctis pollere virtutibus, & sacris litteris edoctus, salutaria

præcepta legebat & implere studebat. Cumque desiderio martyrii æstualet, ab oppido Apameæ egressus Christianos perquirens, quam plurimos invenit, inter quos diu commanens ad sacerdotalem **b** dignitatem promotus est. Cumque prædicando iter ageret, labore itineris siti fortiter æstuans, omnipotentem deprecatus est, ut sibi subveniret. Oratione vero completa terram solum virga fiducialiter percussit, & inde fons **c** erupit, qui Viro sancto ductus a Domino, magnam etiam infirmitatibus præbet salutem.

[2] [fidem gentilibus prædicat, martyrioque prædicto coronatur:] Reversus itaque Vir sanctus Apameam, illic in religionis studio persistens prædicabat, & gentilium perfidiam increpare non desistebat. Cumque adversus eum diabolica rabies in sacrilegorum pectoribus inflammata concreveret, divino spiritu repletus prædixit ipse paucis (qui tunc aderant) Christianis suum, quod divinitus agnoverat, jam imminere martyrium. Itaque cum Christiani loca sacra (ubi Sanctorum corpora quiescebant) orando visitarent, ipse cum eis pergens, aliquantisper longius iturum se causa orationis illis innotuit, at inde se minime reversurum, sed impiorum gladio ferendum prædixit. Sentiens igitur insidiantes sibi appropinquare gentiles, ultro se eis objiciens, ab eis tentus est; deductusque cædendo usque ad ripam fluminis **d**, ad radices Apameæ decurrentis, in confessione Domini permanens capite truncatus est.

[3] Impiissimi denique satellites, ne a Christianis inventus honoraretur ut martyr, [corpus flumini injectum miro modo servatur cum sanguine:] totum corpus crudeliter discerptum simul cum abscisso capite demerserunt in flumine. Viri autem religiosi quæsitum devote corpus Martyris reppererunt sine capite, & sepelierunt honorifice. Miro autem modo sanguis ille pro Christo effusus, & in aquam projectus, inter aquarum collisiones est coagulatus, atque constrictus, nihilque ex eo aquarum impulsus dispersit, sed velut quodam fidelissimo famulatu ad membra corporis, unde manarat, integrum & imminutum conjunxit. Sed & ipsius aqua fluminis Creatori suo obediens, & Famulum. Christi agnoscens, ita se a cursu solito, locoque defluenti subtraxit, ut injuriam inferre se sancto corpori metuere demonstraret, & ad requirenda beati Martyris membra fidelibus populis viam congruam præpararet.

[4] Multorum quoque opinione relatum **e** est, quod cum caput Martyris amputatum, [traditio popularis de translatione capitis.] in flumine jactaretur, statim angelica susceptione parvo est mausoleo collocatum naviculaque impositum, assistente semper angelica custodia, (ut fertur) similitudine duarum aquilarum

nivearum deducebatur navicula, donec pervenit ad locum sibi destinatum, scilicet, ad cujusdam Festi **f** principis habitaculum, quod idem Martyr (ut fertur) eandem regionem prædicando peragrans ab eodem principe locum petierat ad habitandum. Cum ergo illuc ad littus pervenisset; Festus princeps admirans, & quid esset per spiritum intelligens; caput sanctum devote suscepit, & habitationem suam a loco illo removens, demumque in ecclesiam dedicans, caput in ea cum honore, & gratiarum actione posuit. Hujus passio recolitur IV Nonas Septembris.

ANNOTATA.

a Intelligendam hic esse Apameam Syriæ ex mente scriptoris, probavi in Comm. num. 38.

b In elogiis Græcorum de sacerdotio S. Antonini nihil legitur, nec presbyter vocatur apud antiquos martyrologos, uti nec in Actis præcedentibus; ita ut titulus ille parum sit probabilis, etiamsi in plerisque Actis prolixioribus legatur. Observavi in Commentario num. 58, forsitan ab alio Antonino ad Apamiensem fuisse translatam hanc dignitatem.

c De hoc fonte nihil apud Græcos, nihil in Actis modo datis. In prolixioribus vero omnibus eadem fusius de hoc fonte leguntur, quæ hic brevius. At quanto magis confictus videtur, tanto confidentius omnes affirmant beneficia istius fontis, nec ullus tamen locum assignat, ubi fuerit.

d Orontes flumen præterlabitur Apameam Syriæ.
A p a m i e n s e s G a l l i f l u m e n
vocarunt Areiam vel Aregiam: at id nomen additum videtur post Bellovacensem. Græci nihil habent de corpore in flumen injecto; at ideo illud certo falsum crederenon debemus, cum in brevi suo elogio multa verosimiliter prætermiserint, & ne sepulturam quidem narraverint.

e Vides hic insinuari traditionem popularem, quæ mox magis insinuat vocibus, ut fertur.

f Quis sit princeps ille Festus, verumne an fictum sit nomen, nullus facile determinaverit. Si luberet audire Acta prolixiora, quæ iter capitis describunt per Aregiam, Garumnam, Tarnim, & Avarionem flumina usque ad monasterium S. Antonini in Rutenis, ubi nunc ejusdem nominis est oppidum, dicendum esset Festum habitasse circa confinia provinciarum Rutenensis, Cadurcensis & Albigensis; atque exstruxisse primam Sancti ecclesiam in Rutenensi provincia. Verum ignoravit Bellovacensis iter illud; quod alias haud dubie commemorasset, nec ullo modo verisimile est caput eo delatum statim post mortem Sancti, dum adhuc vigeat idololatria in Galliis. Suspicio igitur vel nomen illud Festi fictitium esse, vel eum habitasse in Syria. Si vero probari

posset virum quemdam nobilem, Festum nomine, fundatorem esse monasterii S. Antonini in Rutenis, existimarem caput S. Antonini adeum fuisse translatum, sed aliquot seculis post obitum Sancti. Ceterum hic repeto, quod ante dixi, nullum verbum in tota hac relatione reperiri, ex quo possit inferri, Sanctum in Gallia passum esse.